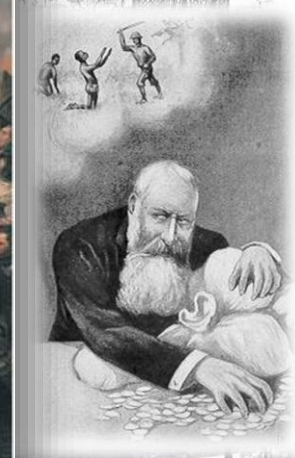
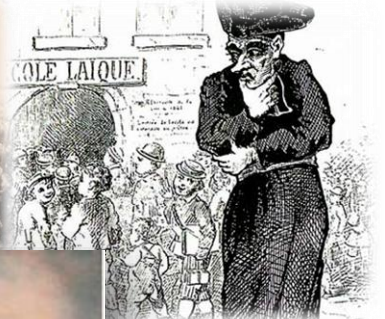

Alissia Boulanger, Yolan Devriendt, Adriaan Willaert, Bram Braet, etc.

UGENT 2014-2015

*Te kennen
afbeeldingen*

Geschiedenis van België

INHOUDSOPGAVE

0. België, een land op een kruispunt in de geschiedenis	3
Boek:.....	3
Slides:.....	3
Hoofdstuk 1 - België avant la lettre.....	5
Boek.....	5
.....	5
Slides.....	7
Hoofdstuk 2 - Van ancien regime naar moderne natiestaten	8
Boek.....	8
Hoofdstuk 3 : Belgische Revolutie Natiestaat	8
Boek.....	8
Slides.....	12
Hoofdstuk 4 : De Belgische revolutie en de triomf van de liberale natiestaat	13
Boek.....	13
Slides.....	16
Hoofdstuk 5 : Emancipatiebewegingen, maatschappelijke integratie	19
Boek.....	19
Slides.....	22
Hoofdstuk 6 : België en Congo.....	28
Boek.....	28
Slides.....	29
hoofdstuk 7: België na 1914: een sociaaleconomisch portret.....	33
Boek.....	33
Hoofdstuk 8: België tijdens de Eerste Wereldoorlog	35
Boek.....	35
Slides.....	36
Hoofdstuk 9 : Het Interbellum.....	39
Boek.....	39
Slides.....	43
Hoofdstuk 10: België tijdens de Tweede Wereldoorlog	49

Boek.....	49
Slides.....	51
Hoofdstuk 11 : Tussen restauratie en vernieuwing	53
Boek.....	53
Slides.....	56
Hoofdstuk 12: België na 1950 – tussen breuk en compromis.....	59
Boek.....	59
Slides.....	65
12.1 <i>De Levensbeschouwelijke breuklijn</i>	65
12.2 <i>de sociaaleconomische breuklijn</i>	66

Geschiedenis van België

0. BELGIË, EEN LAND OP EEN KRUISPUNT IN DE GESCHIEDENIS

Boek:

- Afb.1 (bovenste) p.7: De plechtige ondertekening van het **Schoolpact** op 6 november 1985. We zien **Theo Lefèvre** (voorzitter CVP-PSC) het pact ondertekenen terwijl andere partijvoorzitters en politici toekijken. Inzake gelijkstelling van het " officieel" (=openbaar) en het " vrij" (=bijzonder) onderwijs.
- p.8: Oktober 2011 kwam het '**vlinderakkoord**' tot stand na een periode van communautaire koorts, die vanaf 2007 het politieke debat domineerde/

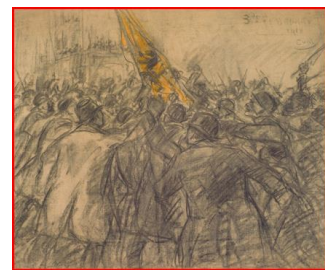
Slides:

1

2

3

4

5

1. Eerste traditionele breuklijn = **levensbeschouwelijke breuklijn** : Kerk en Staat; dit was een strijd en de centrale breuklijn van de 19e eeuw. Kerk moet genoeg nemen met het feit dat ze haar vroegere monopoly positie moet loslaten → zoals op de afbeelding valt te zien blijft de kerk het onderwijs in handen houden en ook de gezondheidszorg. 'l'ecole laique': ontstaan vd seculiere scholen, losstaand v enige godsdienst of kerk. Zorgt voor spanningen > schoolstrijd/schoolpact ...
2. Tweede traditionele breuklijn = **sociaaleconomische breuklijn** : Arbeid en Kapitaal; men wil de wens naar sociale zekerheid nastreven. Bij opstanden worden deze vaak zwaar onderdrukt → foto = staking tegen het inschakelen van soldaten tegen de mijnwerkersstaking van 1932 (denk ik :) - denk ik ook! :D)
3. Derde traditionele breuklijn = **communautaire breuklijn**: de breuklijn tussen Nederlandstalige en Franstalige Belgen. Het betreft de tegenstellingen die voortvloeiden uit de ontvoogding vd Nederlandstalige Belgen of Vlamingen in een oorspronkelijk verfranste Belgische staat. Cumuleert in de 20ste eeuw; manifesteert zich eerst als taalbreuk, maar evolueert naar een communautaire breuklijn van twee gemeenschappen waarbij Vlaanderen een eigen natiestaat wil worden.
4. Breuklijnen: conflict en polarisatie. Prent ivm het referendum van 1950. Het **communautaire gaat zicht enten op het levensbeschouwelijke**. Op 9 mei 1945 hielden de (katholieke) Mechelse jongeren een optocht om hulde te brengen aan Leopold III. Ze gebruikten het woord 'betoging', wat wijst op de politieke geladen atmosfeer. Ook de datum is niet lukraak gekozen: het was de vooravond van de herdenking van het begin vd WOII. De stellingen voor de koningskwestie werden ingenomen.
5. Tweestromenland België
6. ?

HOOFDSTUK 1 - BELGIË AVANT LA LETTRE.

Boek

- *Afbeelding 1 pagina 15 (bovenste):* Voorstelling van het verdeelde rijk van Karel De Grote na het overlijden van zijn zoon Lodewijk de Vrome die het had overgeërfd. In 840 werd het grondgebied onder Lodewijks drie zonen verdeeld: Karel de Kale kreeg het westen, Lotharius kreeg het middenrijk en Lodewijk de Duitser kreeg het Oosten.
- *Afbeelding pagina 16:* eed van trouw die wordt afgenomen door koning Charles V van een van zijn leenmannen, dit was een belangrijk deel van het feodaliteitsstelsel dat een legitimering was voor eigendom en macht binnen een piramide met de vorst als opperste leenheer aan het hoofd
- *Afbeelding pagina 17:* De band tussen reigie en staat kwam sterk naar voren tijdens de kroning van vorsten, zoals hier bij de Franse koning Charles V. De plechtigheid vond plaats in de kathedraal van Reims en de plaatselijke aartsbisschop zalfde de nieuwe koning, omgeven door andere clerici en leenmannen die trouw zwoeren aan de nieuwe vorst. Vandaag vinden we ook in België nog sporen van dit verleden, onder meer in het Te Deum, de kerkelijke plechtigheid op de nationale feestdag (21 juli) en op koningsdag (15 november). Afbeelding: uit de 17de eeuwse collectie van Roger de Gaignières.

- *Afbeelding pagina 19*: miniatuur die een kijk op de standenmaatsch weergeeft. Centraal zit "de grote" die de drie standen onderricht, oog voor verandering aangezien hij onderscheiden maakt tussen mensen binnen de derde stand - 'estat de povreté', de werlui en landbouwers, en 'lestat des riches', het stedelijk patriciaat.

- *Afbeelding pagina 20*: Diverse politieke territoria leenrechtelijk verbonden met links van de grens de Franse koning (westen = Frankrijk) en Rechts van de grens de Duitse keizer (oosten =HRR). De grens = Schelde (cfr. verdeling Karolingisch rijk) → Deelgebieden bestuurd door leenmannen → hedendaags België lag in het Middenrijk en werd weggedrukt tussen oost- en west-Francië = ons gewest lag uiteindelijk op de grens van de twee. Deze leenmannen probeerde haar macht uit te breiden door oorlog te voeren en met een dynastieke politiek waarin het huwelijk in functie stond van politiek-territoriale strategieën. Succesvolle leenmannen konden op die manier zeer machtig worden, en ze probeerden het statuut van opperste leenheer te verwerven, nl dat van soevereine vorst. Ze konden dat door zich via een huwelijk te binden met het geslacht ve soevereine vorst of door zoveel militaire macht te verwerven dat ze de Kerk konden dwingen hen als soevereine vorst te erkennen.

- *Afbeelding pagina 23*: de uitbouw van het Bourgondische Rijk , 1364-1477. In de streek van Bourgondië heerste rond de 14de-15de eeuw de Franse koninklijke familie Valois. Door oorlogen en dynastieke politiek kon een zijtak van deze familie vanuit Bourgondië de controle verwerven over een gebied dat een middenrijk vormde tussen Frankrijk en Duitsland en waartoe ook de Nederlanden behoorden. Vanaf de 15de eeuw spreken we dan ook over de Bourgondische Nederlanden. Als gevolg vd eenmakingspolitiek vd Bourg hertogen groeide in de Ned'en een samenhorighheidsgevoel, o.a. door de uniformering vd politieke instellingen (zoals de Staten-Generaal). Het Bourgondische rijk liep evenwel stuk op oorlogen met de Franse koning en de Duitse vorsten, maar ook op het particularisme vd diverse staatjes, die de centraliseringspolitiek vd Bourg hertogen maar zeer gedeeltelijk wensten.

Slides

1. **Ambiorix** : De Belgae = onze Belgae? De Oude Belgen hebben helemaal niets met ons Belgen te maken. Dat wij er zouden van afstammen is een idee dat is overgebleven uit de Romantiek. Er is geen overgebleven bloedband meer na 2000 jaar. Wel is er de traditie die we kunnen gaan linken uit deze Romantische gedachten: Ardeense ham vd Oude Belgen, er waren twee verschillende stammen (Vlaanderen vs Walonië nu?),... maar **GEEN ECHTE LINK**. Gallo-Romeinse tijd was wel belangrijk voor ons geweest → de oorsprong van **onze taalgrens** gaat voor een stuk terug op de tijd dat ons gewest op de grens lag van het Romeinse Rijk en Germaanse Gebied.

2. De Guldensporenslag 1302 : **feodaal conflict** i.p.v. nationaal of taalconflict: de oorsprong vd Guldensporenslag was een feodaal conflict tussen de Vlaamse graaf (leenman) en de Franse koning (leenheer). De Vlaamse graaf beschikte dankzij de ontwikkelingen van steden als Brugge en Gent over aanzienlijke middelen en de Franse koning wilde dit economisch interessante gebied maar wat graag aan zijn kroongebied hechten. Los daarvan voerden de Franse koningen al langer een expansiepolitiek ten koste van hun eigen leenmannen. In 1302 was het de beurt aan de Vlaamse graaf, die de aanval van zijn leenheer evenwel met succes afsloeg, omdat hij onder meer kon rekenen op de steun vd poorters ('derde stand') van zijn rijke steden. Het was een belangrijke gebeurtenis omdat bij een andere uitslag vd veldslag het middeleeuwse Vlaanderen mogelijk ah Franse kroondomein zou zijn toegevoegd, waardooro huidige provincies Oost- en West-Vlaanderen tot de Franse staat zouden hebben behoord. De Guldensporenslag vormde slechts een onderdeel ve veel breder feodaal conflict tussen Vlaanderen en Frankrijk.

P.53 : Tabel: Procentueel aandeel vd Belgische bevolking per regio, 1831-2013

De Belgische bevolking was nooit evenwichtig gespreid over het nationale grondgebied:

- In de 19de eeuw ging het Oost- en West Vlaamse aandeel in de totale Belgische bevolking achteruit. Andere provincies waren toen aan de winnende hand:
  - o De Luikse en Henegouwse bevolking groeide door de sterke industriële dynamiek, Antwerpen en Brabant trokken mr inwoners aan door de groei van de commerciële en de hoofdstekelijke activiteiten.
  - o De uitgestrekte agrarische provincies Limburg, Namen en Luxemburg groepeerden slechts een zeer gering – en slinkend – aandeel vd Belgische bevolking
- Wnnr we de provincies samenvoegen per taalgroep > Nederlandstalige landsgedeelte vormde in begin de meerderheid vd bevolking – zakte tijdens de 19de eeuw weg onder de 50%, mr in loop vd 20ste E weer stijging.
- De traditionele verhouding tussen stad en platteland werd gewijzigd. Vooral vier Belgische steden en hun omliggende gemeenten trokken heel wat nieuwe inwoners aan: Brussel, Antwerpen, Gent en Luik. Toch is er bij ons geen echte megapool ontstaan zoals in vele andere Europese naties wel.
- De meerderheid vd Belgische bevolking leefde in middelgrote woonkernen. De stedelijke hiërarchie zelf is door de 19de-20ste eeuwse interne bevolkingsbewegingen niet grondig aangetast. Wel zijn in de Waalse industriële gebieden enkele grote bevolkingsconcentraties ontstaan rondom de steden zoals Mons en Charleroi, die samen met talrijke omliggende gemeenten uitgroeid zijn tot continu geurbaniseerde zones.
- Opmerkelijk is dat er geen groot verschil in urbanisatie is ontstaan tussen Vlaanderen en Wallonië. Van de zes grote arrondissementen (naast Brussel) bij het begin vd 20ste E lagen er drie daarvan in Vlaanderen (Antwerpen, Luik, Mechelen) en de drie andere in Wallonië (Luik, Mons en Charleroi). Niet alleen de kleine schaal vh land, maar ook de infrastructurale en politieke factoren hebben daartoe bijgedragen (oa de pendelbewegingen & goedkope treinabonnementen)
-
- P.55 : Kaart waarop de bevolkingsdichtheid van België staat weergegeven in het jaar 1831. Bevolking was het dichtst in Oost-en West-Vlaanderen en dat zou niet houdbaar blijken.
- P.56 : Grafiek geeft een evolutie in het aantal landbouwwitbatingen weer volgens grootte van het bedrijf.
- P.57: advertentie die reclame maakt voor een eerste mechanisch landbouwwerktuig dat energie opwekte om andere stationaire machines aan te drijven.
  - o Kaart is een kaart die de twee assen weergeeft waarop de industriële revolutie zich afspeelt in België. Eerste as is er vooral een van textiel, tweede ijzer-en mijnindustrie

- P.59 : illustratie voor het feit dat de IR een geleidelijk proces was, metaal was aanvankelijk nog een kleine sector die stil maar zeker groeide, in den beginne produceerde men vooral textielabrikanten.
- P.61 : Foto van de heer Leo Bakenland voor zijn huis met vrouw en kind. Wetenschapper die een kunststoftoepassing ontdekte die we nu kennen als het "bakeliet" - hier zien we hem afgebeeld in een auto (ook enorme vernieuwing van die tijd)
- P.62 : Tabel over lonen, werktijd en levensduurte in vier landen in 1910 (index: Groot-Brittannië = 100; Duitsland, Frankrijk en België). Het is niet gemakkelijk om deze gegevens te reconstrueren. Moeten de betalingen in natura ook meegerekend worden? En de deeltijdse arbeid en lonen per geproduceerd stuk? Toch krijgen we op deze manier enig inzicht in de sociaaleconomische positie vd Belgische loontrekkende bevolking. De levensduurte lag in België in vergelijking wat lager, maar dat compenseert de heel lage lonen helemaal niet. Bovendien werkten de Belgen gemiddeld gesproken het langst.
- P.63 : Tabel - de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van de Belgische industrie.
- P.64 : grafiek waarop de activiteiten van een bank zijn uitgezet, in dit geval de Société générale. Je ziet duidelijk dat industriële participatie een enorm aandeel van bankactiviteiten in beslag neemt.
- P.66 : Tabel: België kende rond 1800 een uitgebreid wegen- en kanalenet. In de 19de eeuw groeide het aantal verbindingroutes sterk aan met spoorwegen, trams, buurtspoorwegen en extra wegen. Alleen de groei van het aantal kilometers kanaal viel nagenoeg stil.
- P.67 : kaart die de intensiteit van het goederenverkeer op de Belgische spoorwegen weergeeft. Vooral in het Zuiden (industrie) en in Antwerpen (haven) zien we een enorme activiteit.
- P.68 : textielabriek van Pierre-Francois Tiberghien startte in 1804. De schoorsteen voerde de rook van het steenkoolvuur (dat de stoommachine aandreef) af. De rest vh gebouw doet echter weinig industrieel aan. Zoals zovele industriëlen zocht Tiberghien een goedkope, grote ruimte om zijn machines onder te brengen. De leegstaande (want geconfisqueerde) abijden waren een buitenkans. Vele abijen kregen zo een industrieële doorstart. Op dat

moment was de abijkerk trouwens al afgebroken. De stenen dienden elders als bouw materiaal.

- P.70 : Tabel: in het Nationaal Congres van 1830 waren de juristen sterk vertegenwoordigd, wat blijkt uit het aandeel vd vrije beroepen en magistraten. De cijfers laten zich echter niet eenduidig interpreteren, omdat vele Congresleden verschillende activiteiten uitoefenden. Wanneer de eerste Kamer bijeenkomt, zal die nog steeds veel juristen tellen, maar in verhouding toch minder dan het Nationaal Congres. Het is een teken dat de revolutie in conservatiever vaarwater terechtkwam.

- P.71 : Grafiek ivm pachtprijzen. Druk op Landbouwgrond blijft toenemen en men ziet dat pachtprijzen de bevolking een flinke hap uit hun budget nemen. Tot diep in de 19de eeuw bleef de druk op de landbouwgrond toenemende, in die mate dat de toegenomen pachtprijzen stevig inteeden op de bestaansmiddelen vd agrarische bevolking.

- P.72 : Aantal ambachtslui vergeleken over een periode van 50 jaar – unaniem negatief verband met duidelijk zichtbaar dat sommige sectoren na verloop van tijd volledig verdwenen, vooral wevers en spinners (zeker bij de meester-ambachtslui). Bij de arbeiders was het beeld uiteenlopend: in sommige sectoren waren ze nagenoeg verdwenen, elders waren er nieuwe arbeidskrachten nodig. Maar ook hier was het totaalbeeld negatief.

Opm.: bij de tabellen en grafieken zal steeds aangegeven zijn waarover de cijfers gaan. Die informatie hoef je zelf niet in te studeren. Je moet vooral de informatie kunnen lezen en interpreteren.

Slides

1

2

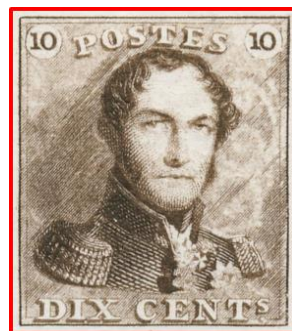

3

- 1: **'De episode van de Septemberdagen 1830 op het stadhuisplein te Brussel'**
 Schilderij 'La Liberté guidant la peuple' (Franse Revolutie) inspireerde dit schilderij (Belgische Revolutie) → Vlag centraal + alle lagen van de bevolking = de natie in opstand
- 2: **Willem van Oranje:** Laatste vorst die heerste over ons grondgebied alvorens het werd omgevormd tot het België van vandaag. Dit portret had als doel hem af te beelden als het centrum van alle macht.
  - Kroon op de achtergrond
  - Wijst naar een grondwet (die hij wel zelf grotendeels geschreven had)
  - Bontmantel wijst ook op belangrijke functie (zie Napoleon)
- 3: **Aankomst Leopold I:** Deze toont het aankomen van de nieuwe vorst van België in De Panne. Leopold was België's eerste constitutioneel monarch (republiek was uit den boze volgens de principes van het Congres van Wenen) Alvorens aan te komen in De Panne diende hij eerst Calais aan als deel van het "diplomatieke spel"

4

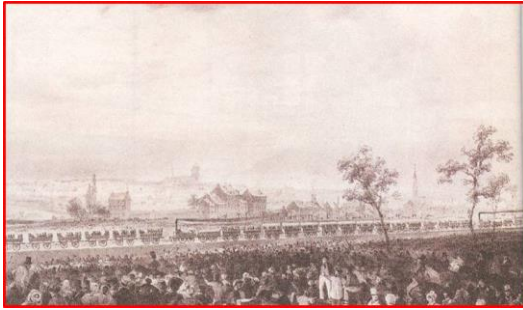

5

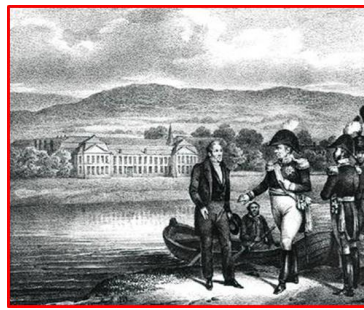

6

- 4: **Monument Leopold I** in De Panne: gebouwd n.a.v. expo '58. Moest meewerken aan de heroïsche beeldvorming rond de vorst, het onderschrift bevat echter een fout: Leopold was namelijk geen koning van België (het grondgebied) maar van de Belgen (het volk)
- 5: **postzegel**: Propaganda ifv de vorst en zijn aanvaarding
- 6: **kaart 1839**: Implicaties van het verdrag van 24 artikelen - betekende dat België internationaal als onafhankelijk erkend werd. België verloor als resultaat daarvan wel NL Limburg en Luxemburg werd een groothertogdom.

7

8

- 7: **Liberaal interventionisme**: Bewijs dat ondanks dat er laissez-faire politiek gevoerd werd er toch een grote insteek van de staat bestond, die mee investeerden in bijvoorbeeld de aanleg van het eerste treinspoor in België. Deze werden betaald met belastinggeld, wat het bewijs is dat de liberalen de staat wel laten interveniëren! In het begin werden veel spoorwegen aangelegd door privé-maatschappijen. Nadien neemt de NMBS (vd staat) het over.
- 8: **Willem I die Coqueril ontvangt** (rijke industrieel). Hij heeft een ijzerbedrijf en gaat met de steun van Willem I de industrialisering in het metaalbedrijf realiseren. Hij stelt 2000 arbeiders te werk en wordt gestimuleerd door de politiek van Willem I, die zorgt voor een financieel stabiel klimaat. 150 jaar lang speelt de maatschappij een belangrijke rol: ijzermachines worden mee begeleid, het paleis van de prinsbisschop van Luik wordt doorgeschoven naar Cockerill.

HOOFDSTUK 4 : DE BELGISCHE REVOLUTIE EN DE TRIOMF VAN DE LIBERALE NATIESTAAT

Boek

- P.81 : Jezuiet legt Nederlandse leeuw **wensen en verlangens** voor, aan de grensovergang met Frankrijk (Franse lelies op grenspaal) → veel katholiek verzet na congres van Wenen

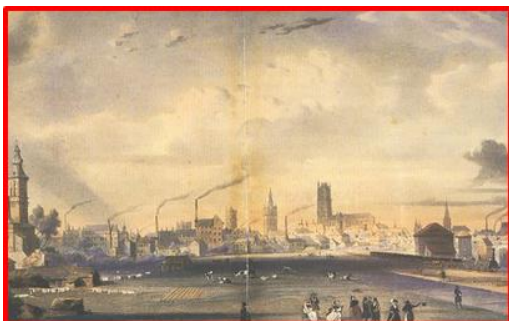
- P.82 : Prent die het **ongemakkelijke karakter** van het **monsterverbond** tussen katholieken en liberalen schetst. Vrouw vraagt priester of ze moet ondertekenen voor persvrijheid waarop hij instemmend antwoord aangezien de liberalen anders geen onderwijsvrijheid wilden afstaan.
- P.83 : **schootsvel** dat gedragen wordt in de **vrijmetselaarsloges**. Zou middeleeuwse erfenis geweest zijn. Kleur, letters en leeuwen verwijzen allemaal naar Willem van Oranje. Schort is maw orangistisch getint (orangisten waren veelal industriëlen, die voor de maatregelen van Willem waren)
- P.86 : Beide afbeeldingen gaan over de **Belgische revolutie** waarbij er kortstondig maar hardvochtig gevochten werd. Strijd aan de schaarbeekse poort op de ene foto. Deel vd propaganda tegen België, waarin ze worden afgebeeld als een zootje ongeregeld.
- P.87 : prent van het **voorlopig bewind** die bestond uit jonge mannen met verschillende overtuigingen – ze bleven het land besturen tot het nationaal congres in 1831 een voorlopig regent aanduidde
- P.88 : Nederlanders die de **Belgische zoektocht naar een vorst** hekelden, burgers lopen rond als kippen zonder kop en troon staat gewoon vrij.
- P.89 : Engelse **spotprent Congres van Wenen** : verschillende grootmachten willen vrede op Europees continent bewaren. Maar in feiten staan ze tegenover elkaar en neutraliseren ze elkaars ambities.....
- P.90 : Prent ivm het **verdrag der 24 artikelen** het welk ingrijpende gevolgen had voor het piepjonge België, ze verloren namelijk Nederlands Limburg en Luxemburg (wat een groothertogdom werd vanaf dan)
- P.95 : **verheerlijking van het unionisme** - Belgische leeuw werpt ketens af en houdt zijn pijlen gericht op de Nederlandse slang. Vrouw vanboven is toonbeeld vd revolutie (Frygische muts - hoofddekseel Jacobijnen in FR rev) - katholiek kruis + liberale sympathieën
- P.96: Spotprent die de internationale steun van jong België hekelt. Jong België (midden) wordt rechtgehouden door Engeland en FR die zelf nauwelijks te been zijn.

- P.97: Kritiek op de katholieke machtsgreep van 1830 - priester berijdt de Belgische leeuw (opschr vlag: vrede in alles, maar enkel voor ons). De anderen volgen geketend onder toezicht van Frankrijk, die Leopold had geholpen in zijn strijd tegen Willem van Oranje.
- P.99: Verkiezingsprent uit de jaren '30 waarin katholieken alluderen op een verbond van duivelse liberalen en socialisten die elkaar gevonden hadden in het onheilige verbond dat de naam vrijmetselarij kreeg (zie ook driehoekig fronton - typisch symbool) Aanleiding: pogingen lib en sossen in strijd tegen vrije onderwijs.
- P.100: Als gevolg van de Franse februarirevolutie in 1848 hadden enkele Belgische radicalen in Parijs een vereniging/leger opgericht waarmee ze van plan waren republikeinse idealen in België door te drukken, Frankrijk verbood hen enige steun en Leopold kon hen probleemloos verslaan.
- P.101: Naturalistische prent die armoede weergeeft, feesten en blijdschap was niet aan iedereen weggegeven, met de onafhankelijkheid die gekomen was was er nog steeds geen welvaart voor iedereen.
- P.102: Leopold die afstand doet van zijn kroon -) gerucht ging op dat hij hetzelfde wilde doen als zijn schoonvader Louis Philippe in Frankrijk. Gaf wel vaak aan er de brui aan te willen geven maar dat was enkel om zijn regering onder druk te zetten en volledige loyaleit af te dwingen.
- P.104: Politieke krachtverh - kamer van volksvertegenw (1850-51) liberalen overvleugelen ruimschoots de rest, katholieken en neutralen hielden vooral in ruraal Vlaanderen stand.
- P.106: Prent die arbeidersorganisaties portretteert die subtiel trachtten het stakingsverbod te omzeilen. Nieuwjaarskaart is een kritiek op ongelijke justitie.
- P.107: de Internationale kende ook in België een groeiende populariteit, zeker toen de beweging aansluiting zocht bij protesterende arbeiders. Vooral in de industriële bekkens van Wallonië ontstonden tientallen afdelingen. De afbeelding toont de vlag vd afdeling 'Les Solidaires' uit Fayt. Op de voorkant vinden landbouwers, arbeiders, ambachtslui en mijnwerkers elkaar, terwijl de achterzijde (weliswaar eurocentrisch, 19de E) beeld geeft vd internationale gedachte.

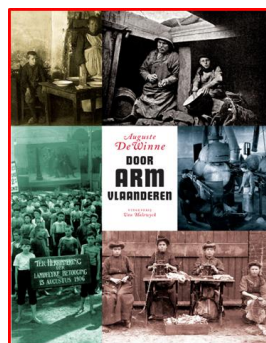

- P.108: Liberale spotprent die de katholieke interpretatie van de grondwettelijke vrijheden op de korrel neemt. de Internationale kende ook in België een groeiende populariteit, zeker toen de beweging aansluiting zocht bij protesterende arbeiders. Vooral in de industriële bekkens van Wallonië ontstonden tientallen afdelingen. De afbeelding toont de vlag vd afdeling 'Les Solidaires' uit Fayt. Op de voorkant vinden landbouwers, arbeiders, ambachtslui en mijnwerkers elkaar, terwijl de achterzijde (weliswaar eurocentrisch, 19de E) beeld geeft vd internationale gedachte.
- P.111: Nieuwe begraafplaats opgericht in 1866 te Gent. Westerbegraafplaats. Vrijzinnigen, joden en protestanten konden daar dankzij burgemeester Charles de Kerkckhove ook begraven worden. Bisschop Bracke weigerde de graven in te zegenen wat leidde tot de benaming "Geuzenkerkhof" - zerk van Hippolyte Mettepenningen, een notoir antiklerikaal.
- P.112: Twee kaarten tonen de verschuiving vd politieke machtsverhoudingen na 1850 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. In 1848 domineerden de liberalen het land zeer duidelijk. In 1892 hadden de katholieken de situatie naar hun hand gezet. Alleen in de bastions rond Brussel, Charleroi en Luik en enkele lokale arrondissementen konden de liberalen stondbouden.
- P.117: Willemsfonds en katholieke tegenhanger Davidsfonds ijveren voor meer rechten voor de Vlamingen. Willemsfonds liet affiches drukken om de bevolking in te lichten over eerste taalwetten en hun betekenis. Affiche illustreert dat levensbeschouwelijk conflict de Vlaamse beweging verdeelde.

Slides

1

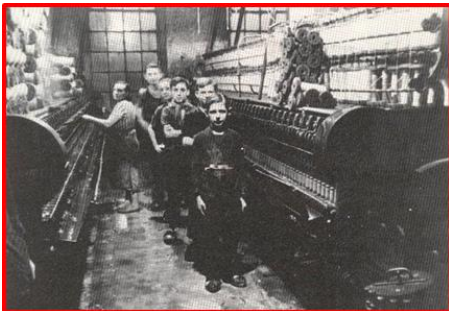

2

3

- 1: Fabriek - context vd industrialisering. Wallonië was de motor vd industrie in de 19E eeuw en Vlamingen trokken veelal naar daar om te gaan werken. Deze prent is een vb van sociaal-economische industrialisering. Lieven Bauwens begrijpt dat er geld te winnen is en wil een 2e Manchester creëren in Vlaanderen. Hij gaat de werking van de spinmachine bespioneren en het technologisch procedé leren om daarna met geschoolde arbeiders naar Vlaanderen te komen. De staat stelde een oud klooster ter beschikking om industriefabrieken te vestigen en ook arbeidskrachten. Willem I gaat de textielbaronnen aan zich binden.
- 2 - Arm Vlaanderen gaat zich plaatsen tov rijk Wallonië – de rijkdom in België was ongelijk verdeeld. Staat voor de wantoestanden - zie ons van Arm vlaanderen gaan naar wat we vandaag zijn. Illustratie vd breuk economie. Valt samen met taal en levensbeschouwelijke breuklijkn. VL katholiek, Wall vooral sossen en antiklerikalen werden er sterker. Belgische werkliedenpartij ging eind de 19e eeuw opstaan om arbeiders hun situatie te gaan verbeteren (gradueel proces door het afdwingen van stemrecht en sociale wetgeving)
 Vlaanderen leed het sterkst onder een economische crisis van de jaren 1840. Huisnijverheid en vlasnijverheid kan zich niet meer handhaven tegen goedkope industriële producten. De landbouw was in crisis door de aardappelziekte en vele mensen migreerden van het Vlaamse platteland naar de staden. Wallonië was rijker, maar NIET vb. De mijnwerkers en metaalarbeiders.

4

5

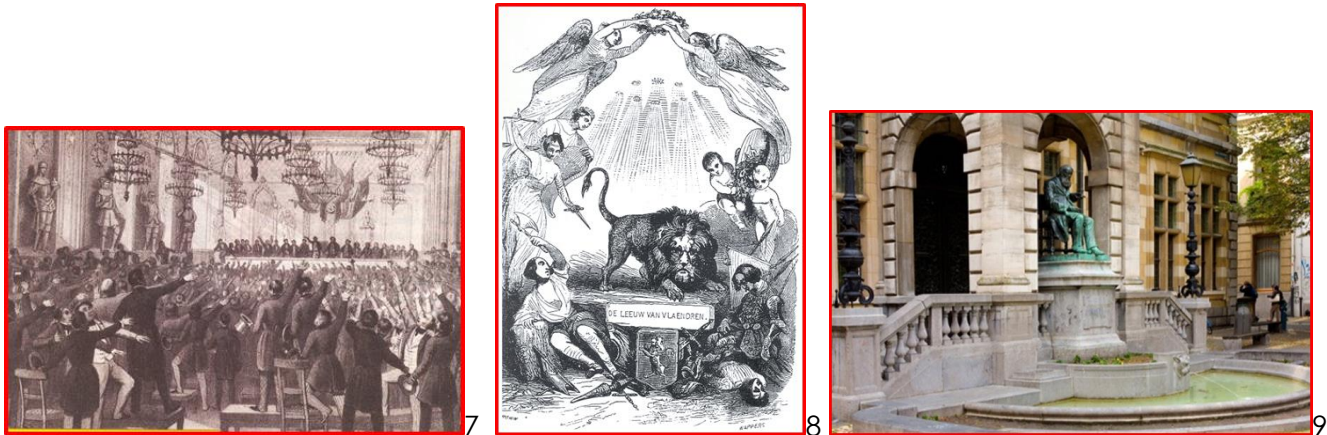

6

- 3 en 4: De **sociale gevolgen voor arbeiders** waren ronduit desastreus. Er ontstaat een groeïende sociale kloof. Crisis in de landbouw door misoogst - migratie naar andere gebieden. Rijkdom van de IR is niet de rijkdom die de arbeiders direct bezitten - ongelijk verdeeld. Globale bevolkingsexplosie. Migratie naar de stad waar een overschot aan arbeid ontstaat - zo konden fabrieksbazen de lonen drukken. 12 uur werken was niet ongewoon en ook vrouwen en kinderen werden in het proces ingezet. Een werknemer was enorm **vervangbaar** - als stukje in machine. Was niet zo eenvoudig in het AR. Er was geen opleiding nodig om een machine te kunnen bedienen.

Hun grote probleem was tevens dat ze geen mogelijkheid tot organiseren hadden door het **verbod op coalitie** van de overheid uit (in het kader van economisch liberalisme)

- 5: Afbeelding omtrent het unionisme. Unionisme was de fusie van liberalen en katholieken die hun ongenoegen uitten tov het regeren van koning Willem I...
- 6: **Theodoor Verhaegen** - een van de leiders van de Belgische vrijmetselarij. Symbolen zijn bvb de omgekeerde driehoek en de passer. Broederlijke discussies omtrent maatschappij in gesloten gemeenschap waarin er vrij werd gesproken over wat niet kon in het openbaar. Loges waren de speerpunten vd antiklerikale stroming, Verhaegen heeft in 1837 de ULB gesticht, hiermee verbreekt hij het monopolie vd katholieken op scholing. Als misdadig gezien (veroordeeld door Rome)

- 7: Afbeelding omtrent het **oprichten van de Liberale partij** in 1846 (Liberaal congres). Winnen verkiezingen - homogene regering (meerderheidsstelsel). Anti-klerikaal (tegen de zin van Leopold I) Revolutiegolf van 1849 is niet in België te voelen door het vakkundig ingrijpen van de regering. Juiste beslissingen vd regering en Leopold. Revolutionairen als Karl Marx kwamen in België schuilen - een van de meest liberale landen van zijn tijd.
- 8: **Vlaamse beweging** was bij aanvang een **taal-en letterkundige beweging** die als doel had om de verfransing van België tegen te gaan. Het grootste deel van de bevolking sprak ook Vlaams, zeer katholieken - veel kinderen en groot deel van de bevolking. Vlamingen waren wel de sociologische minderheid door het taalprobleem - lokaal bestuur was wel in het Nederlands. Vlaams zou een teken van achterlijkheid zijn, hoge ambten gingen naar mensen die Frans konden praten. Ambtenaar en pastoor gingen het NL vertalen voor de gewone mens.

- **9: Standbeeld van Hendrik Conscience.** Schrijver van de Leeuw van Vlaanderen. Leraar van de koninklijke prinses. Teken dat het koninklijk paleis toch wel oog had voor de Vlaamse beweging - koning was vrij Vlaamsgezind. Tegen de Franse gebiedshonger want Frankrijk is niet België. Dialoog tussen Vlaamse beweging en elite - Conscience erg patriottische Belg.

HOOFDSTUK 5 : EMANCIPATIEBEWEGINGEN, MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE

Boek

P.120: De periode tussen 1886 en 1918 wordt gekenmerkt door grote maatschappelijke veranderingen. Deze tijd is er een van botsing tussen oude gevestigde krachten en nieuw geëmancipeerde ideeën. Deze verwarrende evoluties zijn voelbaar tot in de koenstwereld. De bekendste schilder van België, James Ensor, leefde toen in het (prachtige) Oostende. Een stad die de contrasten van die tijd in het straatbeeld vertoonde: arm en rijk leefden op enkele passen naast elkaar. Ensor neemt in zijn schilderij ieder van deze oude en nieuwe machten op de korrel. Kenmerkend, en vaak ook veelzeggend, zijn de maskers waarmee Ensor zijn figuren afbeeldde.

P. 122 (beide): In maart 1886 werd het land opgeschrikt door dramatisch sociaal oproer. In de arbeidersklassen begon voor het eerst een zelfbewustzijn te ontwikkelen met daaraan gekoppeld het idee dat een betere verhouding tussen werknemer en werkgever nodig, en mogelijk, was. In de nasleep van dit drama kreeg de BWP voor het eerst de numerieke stootkracht om door te breken in de politiek en haar programmapoentjes op tafel te leggen. Het belangrijkste was de democratisering van de samenleving wat ertoe leidde dat in 1893 het algemeen meervoudig stemrecht kon worden ingevoerd. Dit nieuwe bewustzijn van de eigen kracht binnen de arbeidersklasse vestigde zich ook in de kunst. Het sociaal realisme stelt de moderne tijd, het leven en de strijd van de moderne mens centraal. Rechts zien we het werk van Constant Meunier, een beeld van een vermoeide maar desondanks krachtige arbeider. Links krijg je daartegenover het beeld van de bourgeoisie op deze nieuwe arbeidersbewegingen. Hordes mijnwerkersskeletten staan s 'nachts bij hun deur. De wederzijdse angst die de beide groepen voor elkaar ondervonden dragen ongetwijfeld bij tot de gespannen sfeer van die tijd.

P. 124: De tijd van de belle époque was een moment waarop de markt voor iedereen open leek. Het dominante beeld was dat van de vrolijke onbekommerde mens die voldoende tijd en geld bezat. Dit is echter een bedrieglijke opvatting aangezien een dergelijk leven nog steeds enkel voor een minderheid was weggelegd. Toch bleken sommige delen van de markt voortaan niet langer uitsluitend voor de elites, de fiets is hiervan een voorbeeld. Nieuwe vormen van reclame moesten voortaan iedereen aanspreken. De belle époque ontwikkelde hiervoor een unieke stijl zoals

duidelijk is op de afbeelding. De affiche krijgt echter een gruwelijke nasmaak wanneer men het contrast beseft met de werkelijke toestand in het toenmalige Congo.

P. 126: De democratisering van het (mannen)stemrecht kreeg voor het eerst een onderbouw in de partijpolitiek met de opkomst van de BWP op het eind van de 19de eeuw. Dit onderwerp kwam echter niet zomaar uit de lucht vallen. Al jaren voor de BWP eisten progressieve groepen het algemeen stemrecht. Een voorbeeld hiervan is het dagblad *la trique*. Op deze prent klopt een arbeider op de deur van toenmalig regeringsleider Frère-Orban om het algemeen stemrecht te vragen (*le suffrage universel*). Deze weigert echter te openen en de arbeider gehoor te geven. Op de deur staat een artikel uit de Belgische grondwet geschreven, namelijk dat alle macht uitgaat naar de natie. De afbeelding dateert uit 1880, 5 jaar voor de oprichting van de BWP.

P. 127: Hoewel de BWP al vrij snel een reformistisch karakter had vergat de partij tijdens de beginjaren haar revolutionaire wortels niet. Het socialisme en communisme werden geboren tijdens revoluties en het was een imago waar de partij graag beroep op deed. Voor de uitbreiding van het stemrecht gebruikte men voornamelijk stakingen als drukmiddel, geweld deed men al vrij snel van de hand. Toch boezemden dergelijke acties de gevestigde ordes nog altijd angst is wat een tweede reden was om de link met de revoluties te behouden. Op de affiche is dit duidelijk door de vrouwenfiguur. Zij is een verwijzing naar Marianne, de verpersoonlijking van het Franse revolutionaire denken zoals vaak afgebeeld op de schilderijen van *delacroix*. Deze beelden hadden zich ondertussen in het collectieve muggengegeugen geënt en werden aldus snel herkend. Daarnaast draagt ze een frygische muts als extra verwijzing naar het radicale denken ten tijde van de Franse Revolutie. Marianne laat een slapende arbeider wakker tikken en ondertussen heeft het duivelse kapitalisme in de vorm van een monsterachtige vleermuis de arbeider in zijn greep.

P. 129: Voor 1899 kende België op gebied van verkiezingen een systeem waarbij de winnaar alle zetels kreeg. Met de wet van evenredige vertegenwoordiging moest men voortaan achter geen meerderheid meer halen om verkozen te worden. Voortaan werden de zetels verdeeld volgens het aantal stemmen. Dit luidde het begin in van de Belgische pacificatiepolitiek en kartelvorming. Op de prent uit *la tirailleuse* (katholiek weekblad) Maakt men duidelijk dat iedere partij een evenredige vertegenwoordiging zou krijgen. Enkel radicalen moeten het doen met een kleinere "boterham".

P. 132: Sinds het ontstaan van België zijn parlementaire onderzoekscommissies met de regelmaat van een klok onderdeel geweest van de politieke geschiedenis. Dergelijke onderzoekscommissies vinden vaak plaats na een ingrijpende gebeurtenis en hebben dezelfde bevoegdheden als een volwaardig onderzoeksrechter. In 1886, na de sociale oproer in maart van dat jaar, beval het parlement een *Commission du travail* waardoor de klachten van de arbeiders een publieke erkenning kregen. Door dergelijke tegemoetkomingen probeerde de regering het socialisme in te dijken en de revolutionaire denkpluimen te kanaliseren. Op deze prent uit *la tirailleuse* (katholiek

weekblad) is dit zeer duidelijk. Een tsjeef, liberaal en sos verbroederen hier onder de werkcommissie. Het politieke doel van de commision du travail was dus in de eerste plaats om de eenheid van het land te bewaken.

P. 133: Het toenemende democratiseringsproces beroerde ook politici buiten het kamp van de BWP. Hervormingsgezinden binnen de liberale en de katholieke partijen kregen vaak te kampen met interne onenigheid aangezien zij botsten met hun conservatieve collega's. Op het einde van de 19de eeuw kreeg de liberale partij hierdoor te maken met een interne tweestrijd die zou leiden tot een kortstondige versplintering. In 1887 stichtten progressieve liberalen een eigen partij (de progressistische partij) die een officieuze bondgenoot van de BWP zou worden op gebied van de sociale kwesties. Deze tweestrijd was een thema die de katholieke partij maar al te graag in de verf zetten. Al in 1884 pikten zij de verdeeldheid van hun tegenstanders op en publiceerden in la tirailleur (katholiek weekblad) deze spotprent. Doctrinaire en progressieve liberalen worden nog altijd gebonden door dezelfde (radicale) frygische muts maar willen desondanks elk een eigen kant op. De blik van beiden is veelzeggend.

P. 137 (beide): Het Belgisch socialisme dat werd belichaamd door de BWP kreeg vanaf haar ontstaan sterke invloeden van het Duitse reformistische model. Dit combineerde elementen van het marxisme en progressief liberalisme. Verder zou deze stroming evolueren naar de sociaaldemocratie zoals we het vandaag kennen. Dit reformistische karakter is omarmd in de gebouwen van Vooruit wat vooral in Gent succes kende. Alle gebouwen zijn opgetrokken in burgerlijke stijl, het socialisme was geen vijand van de moderne samenleving, ze wilde enkel stapsgewijze veranderingen toebrengen.

P. 138: Na de wending van de kerk naar het volk zoals omschreven in rerum novarum van 1891 beleefde de katholieke partij een korte tweestrijd. Het afleggen van de katholieke waarden ten voordele van een christendemocratische koers viel voor veel conservatieve partijleden zwaar. Op deze spotprent probeert een kardinaal de twee vleugels van de partij dichter bij elkaar te brengen. Links is de conservatieve strekking onder leiding van Woeste, rechts de christendemocraten onder Verhaegen.

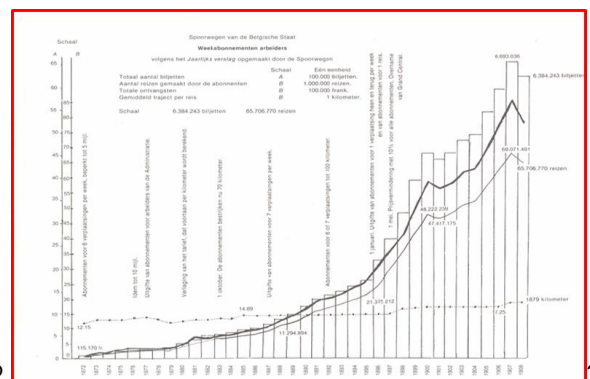
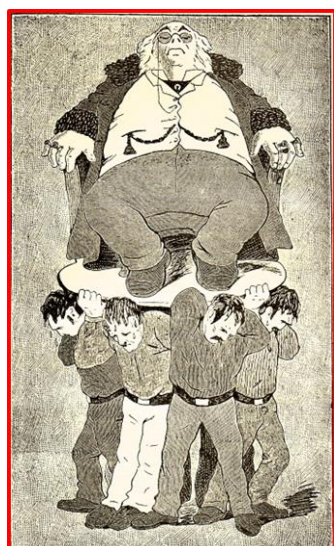
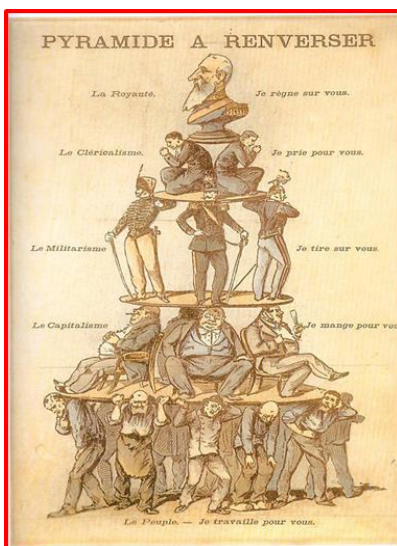
P. 139: Duidelijk een katholieke verkiezingsaffiche. Hoewel de socialistische partij een reformistische koers had aangenomen benadrukte de katholieken nogmaals dat deze partij revolutionairen en ordeverstoorers waren zonder enig respect voor gevestigde waarden. Het explosieve karakter van deze partij komt tot uiting met het dynamiet dat in de spotprent als brandstof van de pletwals is gebruikt. De bestuurder draagt een fygische muts om het revolutionaire aspect te benadrukken. Volledig ondoordacht drijft deze zijn pletwals over alle gevestigde waarden van het land: familie, godsdienst, het vaderland, nijverheid,... de boodschap is duidelijk: voor een stabiele regering moet men op de katholieke partij stemmen.

P. 144: Het Belgische feminisme heeft nooit een agressieve activistische stroming gekend zoals de suffragettes in Engeland. Toch kwam, samen met de twee feministische golven, enig verzet overgewaaid naar ons land. Deze probeerden vooral het dominante vrouwenbeeld als respectvol, onderdanig en Alissia heeft nooit gelijk,... te breken. De gevolgen voor vrouwen van dit beeld waren verdrukkend. Zij mochten geen rechtszaak aanspannen, niets kopen of verkopen, geen goederen beheren en geen verbintenissen aangaan. Een belangrijk strijdpunt was het verlenen van volwaardig onderwijs aan vrouwen. In 1882 schreef voor het eerst een vrouw zich in aan de Gentse universiteit. Dat dergelijke stappen nog sterk tot de taboesfeer hoorden bleek duidelijk door de weerstand die zij onderging wat zelfs leidde tot een fysieke aanval van een medestudent. Zelfs in 1928, het jaar waarin deze foto is genomen, bleven dergelijke beelden zeer uitzonderlijk.

P. 147: In de periode voor de oorlog won de Vlaamse beweging aan invloed. Redenen hiervoor zijn de verschuivende economische zwaartepunten. Met de tweede industriële revolutie was men niet langer aangewezen op het al dan niet aanwezig zijn van grondstoffen zoals steenkool of metaalerts. Dit gaf Vlaanderen de kans op de kar van de 2de IR te springen waardoor het ook een wingewest zou worden. Ten tweede wam met de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht de noodzaak politiek in het Nederlands te bedrijven. Hierdoor groeide een Vlaamsgezinde politieke klasse. Een sterk mikpunt van deze vooroorlogse Vlaamse beweging was de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit. Daarom verkasten Van Cauweleart, Franck en Huysmans van meeting naar meeting om de vernederlandsing te bepleiten.

P. 148: Een voorbeeld van de Waalse verzuchting, geformuleerd in 1898, in het strijdvardige L'Ame Wallonne.

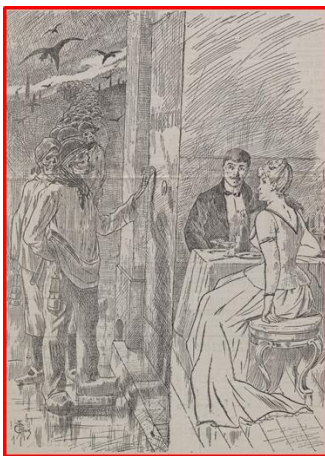
Slides

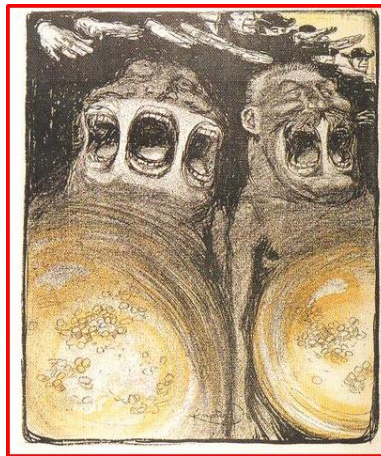
1: Dit is de **typische maatschappelijke piramide** waar we zien dat de gewone arbeider het grotere kapitaal moet dragen. Deze piramide kan omdraaien door groeiend bewustzijn waardoor een revolutie van de massa kan ontstaan. Dit kan als een gevaar worden gezien en de hogere klasse waren er zich dan ook van bewust dat er iets tegen moest worden gedaan. Opbouw van boven naar onder: Koningshuis - "Ik regeer voor u" ; Geestelijken - "Ik bid voor u" ; Militaire stand -"Ik mik op u" (?); Het Kapitaal - "Ik eet voor u" ; Het volk - "Ik werk voor u"

2: Hier zien we nogmaals afgebeeld **hoe het volk het kapitaal draagt** en hieronder letterlijk gebukt gaat. De rijken leven op de rug van het arme volk (valt te situeren binnen de context van liberalisme wat in het teken stond van ongebreidelde kapitaalsuitbreiding en geen tussenkomst van overheden in sociale kwesties)

3: **Arbeidersabonnementen** 1872-1908 : Dit is de evolutie in verkoop van arbeidersabonnementen bij de spoorwegen van de Belgische staat waarbij de arbeiders pendelden naar hun werk tegen een goedkope prijs. Er was een grote mobiliteit van de arbeiders die ver van huis gingen werken omdat er waar zij woonden geen werk was. Dit vaak naar geïndustrialiseerde regio's en vooral Wallonië. De staat zorgde voor een goedkope pendel mogelijkheid om er zo voor te zorgen dat arbeiders niet gingen immigreren naar andere regio's. Men wou zo voorkomen dat de arbeiders daar zouden worden beïnvloed door anti-klerikale ideologieën als ze in zo'n gemeenschap zouden worden opgenomen.

4

5

6

4: Democratisering van het (mannen)stemrecht : *Strijd voor algemeen stemrecht* = ingroeien in natiestaat;

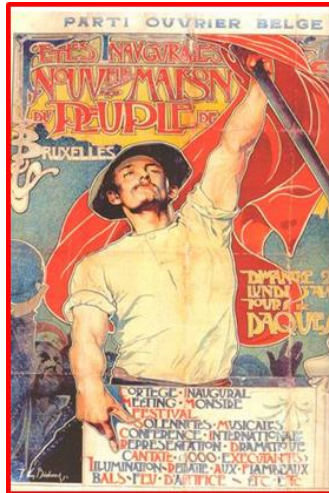
Ondanks de harde labeur waren de arbeiders toch sterk, dit is de perceptie van de burgerij. In hun nachtmerries klopten proletarische **mijnwerkersskeletten** aan hun deur, een **doemscenario** dat in 1886 akelig dichtbij kwam. **1886** had een symbolische waard door de oproer in maart, de BWP riep de massa op en wou de politieke agenda beïnvloeden. In 1886 was de eis van de BWP (en de massa) het **algemeen stemrecht**. Vanaf dit jaar kreeg de arbeidersklasse in de burgerlijke-kapitalistische samenleving geleidelijk aan een stem. Er voor werd het fabrieksproletariaat, landarbeiders en keuterboeren buiten de burgerlijke democratie gehouden. Ze leefden letterlijk gescheiden van de burgerij, hier kwam dus verandering in. De politieke **elites schrokken wakker** en beseften dat om het systeem te vrijwaren, aanpassingen niet meer te vermijden waren.

5: Het *meervoudig stemrecht* 1893-1918 : Het uitbreiden van het stemrecht gebeurde stapsgewijs, in 1893* gebeurde dit met de invoering van het **meervoudig stemrecht** voor mannen en voor WOI met het **Algemeen Enkelvoudig stemrecht** voor mannen. Maar hiermee was de sociale onrechtvaardigheid nog niet overwonnen. Dankzij het politieke instrument dat er door de BWP was verworven kon er wel worden gewerkt om sociale rechtvaardigheid af te dwingen. Hierbij moesten er wel burgerlijk-kapitalistische **voorwaarden** worden aanvaard en werden revolutionaire ideeën op de achtergrond geschoven. Enkel **mannen van +25 jaar** mochten stemmen, sommige hadden meer dan één stem. Dit werd **bepaald door het bezit, gezin, diploma, functie,....** zo zien we weer dat rijke burgers natuurlijk weer werden voorgetrokken. Mannen zonder enig bezit hadden (de erg arme klasse dus) mocht helemaal niet stemmen, dit omdat men enkel arbeiders wou laten meestemmen die iets te verliezen hadden en dus eerder geneigd zouden zijn **om conservatief te stemmen**. Het Algemeen Meervoudig Stemrecht is

*In 1893 vond er een algemene staking plaats waarbij de BWP het algemeen stemrecht wou afdwingen. In heel België werd het werk neergelegd, hier en daar ontspoorde er stakingen waarbij enkele doden vielen. Het werd nu duidelijk bij de elite dat er nood was aan hervormingen en het parlement hield bij deze een debat over de uitbreiding van het stemrecht.

6: **Huisvestingswet en volkstuinten:** De Katholieke ideologie had een sterke invloed op de bevolking. Deze wou de arbeiders sedentair maken om ze zo te weren van anti-klerikale gedachten. **“Eigen haard is goud waard”** werd er naar de bevolking toe gesproken. Er werden disciplinaire en moralistische maatregelen getroffen om op de arbeiders in te spelen. Het principe van de volkstuint was er om de immigratie naar andere regio's tegen te gaan, ze mochten er gaan werken maar

terug naar huis komen want hun eigen 'volkstuin' zorgde voor genoeg voeding om te kunnen overleven.

7: De Sociaaldemocratie - De coöperatieve beweging : Door **samenwerking** wou men de **koopkracht** gaan afdwingen en de **loonslavernij** gaan **verdrrijven**. Er werden bijvoorbeeld bakkerijen opgericht door de **BWP** (Vooruit in Gent) waar de bevolking de winst in deelde via koopbonnen die ze dan in andere zaken zoals een apotheek kon inruilen voor goederen. Met dit systeem groeide er in de rest van Europa verbazing als men deze successen zag in ons land en dan vooral in Gent. Het ging zo ver dat er zelfs eigen fabrieken, banken, e.d. werden opgericht. De Sociale beweging was een echte machtsfactor.

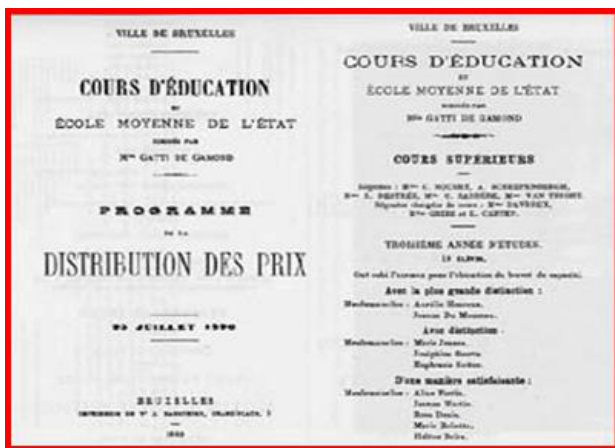
8: Zelfde principe als afbeelding 7 : samen sterk

9: De Christelijke zuil - Het **Daensisme** : De Katholieke waren geen massapartij, dit waren vooral elites die Franstalig waren. In de jaren 80 van de 19de eeuw kwam er dan ook de confrontatie met de opkomende socialistische beweging, deze deden een oproep aan de arbeiders en betekende dan ook een enorme tegenmacht. De Katholieke Partij werd dan ook een echte standen partij die de standen in de maatschappij organisatorisch vorm gaf : De Oude/Conservatieve/Katholieke elites ; middenklasse ; arbeiders en landbouwers. Deze werden enkel samengehouden door ideologie van coöporatisme* en Religie **. **Adolf Daens** was een priester die naar **Aalst** trok om daar te gaan prediken en hoogte te nemen van de wantoestanden. Er werd aan Paternalisme gedaan, de rijken die aan liefdadigheid doen om de

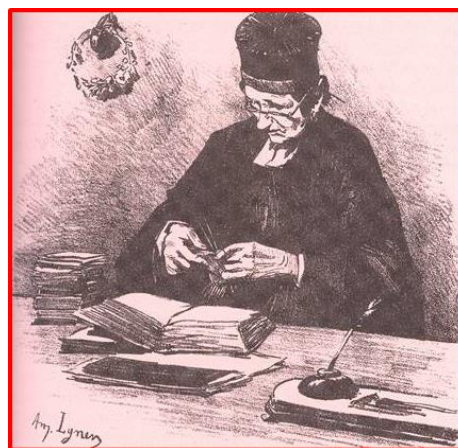
arbeiders te sussen (bv.soep en brood uitdelen aan de fabriekspoorten) maar dit was lang niet genoeg om de stem van het volk te blijven onderdrukken. Daens was een Priester die voor de rechten van de arbeider opkwam, hij was een **dissidente christen-democraat**. Zijn broer **Pieter Daens** is ook een belangrijk sleutelfiguur bij deze beweging, hij had een drukkerij en was uitgever. Ze Pleitten beide voor een Christelijk Socialisme en samen richtten ze zelf de **Christene Volkspartij** op, aanvankelijk kregen ze veel tegenstand van de conservatieve katholieken. Dit ging ontketenen in een lokale strijd waarbij **Charles Woeste**, die een **conservatieve katholiek** was, de hoofdrol speelde bij de tegenpartij die tegen de participatie van de arbeidersklasse waren. Zelfs de **paus** zal er worden bijgehaald en Daens werd zijn **recht op sacrament ontzegt**. Dit hield hem niet tegen om zijn strijd verder te zetten.

*Een onlosmakelijk geheel om te kunnen functioneren

** Doorgegeven via de Geestelijken

10

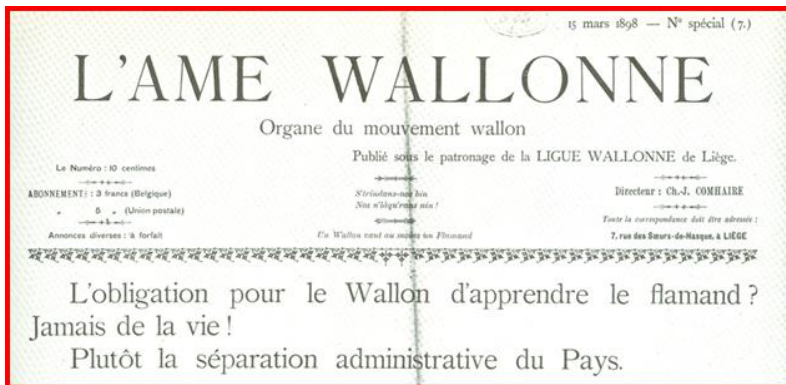

11

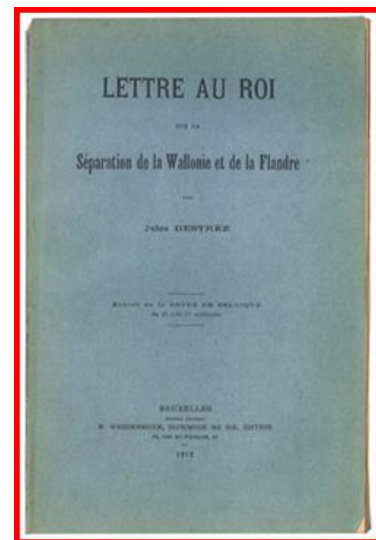
10: Droits de l'hommen, ook voor vrouwen - **Isabelle Gatti de Gamond** : Er waren twee sferen in de maatschappij de publieke en de private, de vrouwen behoorde in de 19de eeuw tot deze laatste. In de Belle Epoque werd de vrouw afgebeeld als de brave huisvrouw maar dit was niet altijd zo*. Er brak een feministische strijd los die de patriarchale ideologie wou doorbreken. De eerste golf van deze strijd was te zien bij het onderwijs. Gatti de Gamond was een vrouw die strijde voor gelijkheid die de Franse Revolutie koesterde. Ze ging **in Brussel de eerste school voor meisjes** stichten die inhoudelijke vakken voor meisjes voorzag om zo verder te kunnen gaan studeren en onafhankelijk te worden.

*Er was prostitutie - dit tegenbeeld werd in de kunst afgebeeld / Op der arbeidsmarkt bevonden zich ook vrouwen en kinderen → Het systeem vrouwen op de arbeidsmarkt werd dubbel misprezen: bonden streven zelf ook voor geen vrouwen en kinderen op markt + vrouwen kregen een lager loon omdat ze het zwakke geslacht waren.

11: Droits de l'homme, ook voor vrouwen - **Marie Popelin** : Ze behaalde een **rechten diploma**, op 42 jarige leeftijd had ze geen kinderen en het **moederschap** lag haar dus ook **niet in de weg**. Toch zou ze **nooit een job** naar het niveau van haar diploma weten te bemachtigen. Tot 1960 was het zo dat als een meisje zwanger werd dat ze dan uit het katholieke onderwijs werd verbannen. Dit is het bewijs dat het niet uitmaakte of het moederschap in de weg lag of niet. De vrouw bleef aanzien als het **onderdanige geslacht** dat thuis hoorde en anders de rol van de man als dominant figuur en kostwinner in gevaar bracht.

12

13

12: Deel "Vlaamse emancipatie versus Waalse beweging" : Walen gingen zich meer **verzetten tegen de tweetaligheid** die werd geëist. Anders zouden de geïmmigreerde Walen in Vlaanderen hun privileges verliezen*. Bij de Waalse Beweging leefde er een **dubbele ideologie** : Vlaanderen is historisch tweetalig en moet da ook blijven + Nederlands is principieel gelijk maar blijft een tweede rangtaal t.o.v. Frans. Walen Nederlands laten leren? Dit vonden ze zelf gewoon ridicuul! Zo ontstond dan ook het federalisme: "dan liever nog de administratieve splitsing van het land".

*Bv.: Pirenne verliet Gent omdat hij tegen de vervlaamsing was ook al kon hun perfect Nederlands aangezien dat hij als mediëvist middel-Nederlandse teksten moest kunnen lezen en begrijpen.

13: Deel "Vlaamse emancipatie versus Waalse beweging" : **Brief** aan de koning waar op staat te lezen "**Séparation de la Wallonie et de la Flandre**". Deze werd geschreven door **Jules Destree** waarin hij zei dat er geen Belgen zijn maar enkel Vlamingen en Walen. Dit verwees weer naar de communautaire breuklijn die uit de taalbreuklijn ontstond. Tijdens de **Belle Epoque** waren er wel degelijk "Belgen". Toen kende het **Belgisch Nationalisme een hoogtepunt op cultureel vlak** met kunstenaar/schrijvers als Horta, Pirenne, Conscience, etc. De wereld keek dan ook met argusogen en vol bewondering naar onze Belgische cultuur Pirenne schreef dan ook zijn Histoire de Belgique waarin hij onze landgeschiedenis vorm gaf.

HOOFDSTUK 6 : BELGIË EN CONGO

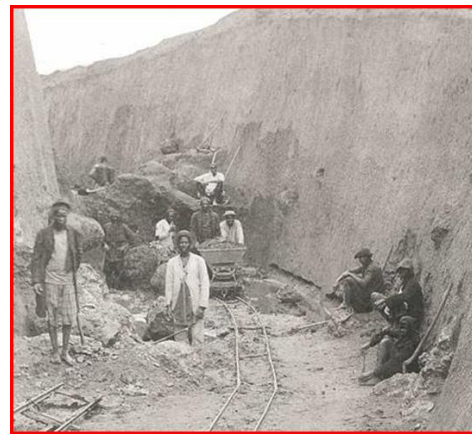
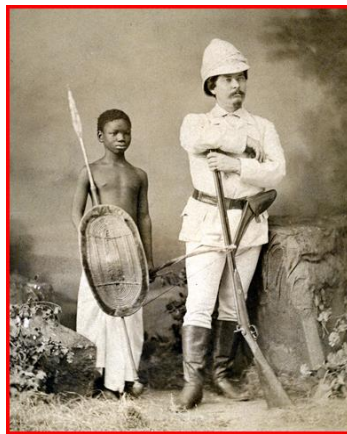
Boek

1. P. 154: Spotprent die de scherpe imperialistische concurrentie aan de kaak stelt omtrent de kwestie Congo. (1896) Volgens het Duitse tijdschrift had Leopold door Stanley te veel hooi op zijn vork genomen en had hij beter hulp gevraagd. De Fransman, de Duitser en de Engelsman zouden graag een handje toesteken.
2. P.159: Prent waarop een strafscène wordt geschetst. Ongehoorzame werknemers werden gestraft met de chicotte. In sommige gevallen werden simpelweg volledige dorpen afgebrand.
3. P. 162 De tweede industriële revolutie was gestoeld op grondstoffen die niet bij ons te vinden waren. Zo hadden de Belgen in Katanga de UMHK (Union Minière du Haut-Katanga) opgestart die diende voor het ophalen van uranium uit de bodem (Katanga was de rijkste mijnprovincie van Congo). België was dan ook de uraniumleverancier voor de Amerikaanse atoombommen. Nu is de mijn officieel gesloten, maar toch blijven mijnwerkers in alle illegaliteit uranium bovenhalen, wat voor internationale onrust zorgt.
4. P. 164: Begin januari 1959 breken enkele rellen uit in Leopoldstad, de hoofstad van Belgisch Congo, mede in gang gezet door o.m. het aflassen van een belangrijke voetbalmatch en een

meeting van Abako had de gemoederen enorm opgehitst. Een incident tussen een Belgische buschauffeur en een Congolees stak het vuur aan de lont. Pas na enkele dagen kreeg het leger de situatie onder controle. Volgens officiële bronnen waren er 47 Congolezen omgekomen, maar ooggetuigen schatten het aantal veel hoger. Congolezen wilden onafhankelijkheid van België.

5. P. 165: De Congolese president Kasavubu (tweede persoon van rechts) en generaal Joseph-Désiré Mobutu, militair opperbevelgever (derde figuur van rechts) schouwen de Congolese troepen in het jaar 1961. Mobutu was van het begin bij de onafhankelijkheidsbeweging betrokken, maar had nooit de status van Lumumba of Kasavubu bereikt. Toch zou hij in 1965, na vijf chaotische jaren, voor een tweede maal de macht grijpen en Kasavubu buiten spel zetten. Daarna leidt hij Congo onder een militaire dictatuur tot het jaar 1997.

Slides

- 1: **Exploitatie en kolonisatie van Congo (1876-1885)** : Doordat er bij de tweede Industriële Revolutie verandering kwam ging men over tot kolonisatie - [veranderingen als nood aan brandstof, rubber,...en nieuwe grondstoffen die worden ontdekt \(bv edelmetalen\)](#) ; Landbouw → [nieuwe koloniale agrarische producten *](#) - in 1840 was er in België al een idee dat men moest koloniseren maar de Belgische politiek en zeker de liberalen hadden er geen interesse voor. **Leopold II** was al van jongs af aan geïnteresseerd en reisde veel. Wanneer hij koning werd bleef het idee van **koloniseren** bij hem alleen maar groeien. Aangezien hij in eigen land steeds meer macht ging verliezen, ging hij een plan ontwikkelen om zo uit België te 'ontsnappen'. Dit plan lukte wegens een samenspel van

toeval. Congo was het donkere en onbekende land van Afrika. Leopold II wou de kolonisatie legitimeren door te beweren dat hij de **Arabische slavenhandel** uit het binnenland wou verdrijven.

- In 1876 richtte hij de **Internationale Geografische Associatie** op die Afrika in kaart ging brengen.**
- Toen waren er ook nog de Britten **Stanley en Livingstone**, deze eerst (journalist) was op zoek gegaan naar de vermiste Livingstone in Afrika. Stanley probeerde GB warm te maken voor Congo maar er werd geen interesse getoond. Hier zag Leopold II zijn kans om samen te werken, Stanley ging in de naam van Leopold II met een organisatie*** gesticht in 1879 verdragen sluiten met de plaatselijke bevolking en om zo erkenning te krijgen. (dit komt er ook)
- Bij de **Conferentie van Berlijn** ging Leopold een claim leggen op Congo, met de bedoeling een vrije handelszone te creëren LOS VAN BELGIË. Dit gebied lag namelijk tussen de twee grootmachten hun koloniaal gebied, Frankrijk en Groot-Brittannië.

* Landbouw organisatie? = Territoriaal in moeten nemen

** GB zei dat het niet België was maar Leopold die macht wilde verwerven

***de privéorganisatie die de vorst had opgericht, het 'Comité d'études du Haut-Congo' en zijn opvolger, de 'Association Internationale du Congo'.

2: **Exploiratie en kolonisatie van Congo (1876-1885)** : op de foto zien we **Henry Morton Stanley** afgebeeld. Deze was een ontdekkingsreiziger en journalist die opzoek ging naar de vermiste **Livingstone** in 1871 in het hart van Afrika. Naast het terugvinden van Livingstone vervulde de ontdekkingsreiziger **een sleutelrol in het waarmaken van de koloniale droom** van de Belgische koning Leopold II. Stanley probeerde GB warm te maken voor Congo te gaan koloniseren maar deze hadden er geen oor naar. Hierbij greep Leopold II zijn kans en liet Stanley terugkeren naar de monding van de Congo om er nederzettingen en verdragen te sluiten met inlandse machthebbers. Dit in naam van de privéorganisatie die de vorst had opgericht, het 'Comité d'études du Haut-Congo' en zijn opvolger, de 'Association Internationale du Congo'.

3: Congo-Vrijstaat (1885-1905) : Er was een zware uitbuiting van de plaatselijke bevolking en vele schendingen van de mensenrechten

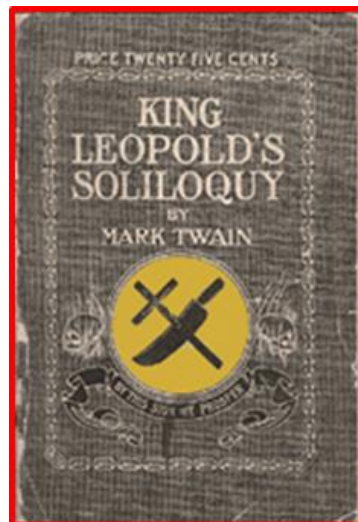
4

5

4: De economie in Congo was een echte roofoconomie door het simpele feit dat er niet genoeg geld was om een structuur op poten te zetten die heel het land kon controleren. De zwarten werden gecontroleerd door een aantal - eveneens zwarte - ordehandhavers die gingen onder de naam "Force publique". Op de afbeelding zie je een zwarte die gedisciplineerd wordt met de "chicotte" - een gevreesde zweep.

5: Een enorm deel van de inkomsten uit Congo gingen rechtstreeks naar de koning, die hij gebruikte om België groot te maken, zo liet hij de paardenrenbaan in Oostende bouwen met kapitaal van "de Congo."

6

7

6: Van overal over heel de wereld kwam er commentaar op de gruwelen die Leopold liet gebeuren in Congo, zo ook het werk van Mark Twain waarin hij de wanpraktijken aan de kaak stelde. Hierbij dient opgemerkt worden dat de motieven verdeeld waren, zo hadden bvb Engeland en Frankrijk er ook baat bij dat Congo uit de handen van Leopold ging, aangezien het voor beiden deel was van de as die ze probeerden te construeren.

7: Als de soldaten iemand executeerden, omdat hij niet aan het rubberquotum kon voldoen, moesten zij een afgehakte hand aanleveren bij hun commandant. Dit was om te bewijzen dat zij geen dure kogels hadden verspild. De afgehakte handen werden in de jaren '90 van de 19e en het eerste decennium van de 20ste eeuw een soort valuta om het rubberquotum af te kopen. Dorpen vielen andere dorpen aan omdat zij nooit aan het quotum konden voldoen en afgehakte handen nodig hadden. Hoewel de handen in eerste instantie het bewijs waren van de dood van een rubberoogster werden later ook handen afgehakt van levende mensen.

8

9

8: Foto van évolués, Congolezen die opgevoed werden naar westerse normen maar zonder enige inspraak in het beleid. Zij zullen uiteindelijk de aanzet geven tot de revolutie die uiteindelijk zou leiden tot de onafhankelijkheid van Congo.

9: Na de onafhankelijkheid van Congo kende het land een bewogen periode van onrust en politieke machtswissel. Wanneer de VN Kasavubu aanmoedigt Lumumba te ontslaan uit de positie van premier zette deze al snel de president af. Te midden van deze commotie pleegde de generaal mubutu ook een staatsgreep. Congolese politiek werd quasi letterlijk een slangenkuil waarin iedereen elkaar buiten spel probeerde te zetten. De VN stond machteloos en keek toe hoe de

zaak uit de hand liep. Het eindigde met de militaire dictatuur van mubutu en de executie van Lumumba.

HOOFDSTUK 7: BELGIË NA 1914: EEN SOCIAALECONOMISCH PORTRET

Boek

- P. 172 - **Tabel** over de bevolkingsevolutie van België, opgesplitst naar natuurlijke aangroei en migratiesaldo, 1831-2000. De bevolking stijgt langzaam, veroudert en bestaat uit steeds diversere 'basiscellen'. In de 20ste zien we een minder sterke groei dan voordien, er is bijna een halvering te zien wanneer we de 19e en 20e eeuw vergelijken. Tijdens WO I zien we een daling van de bevolkingsaangroei van bijna 100 naar net geen 30%, tijdens deze periode zien we ook een enorme afname van de bevolking door migratie naar het buitenland. Na de oorlog zien we de aangroei weer verdubbelen met een afname tijdens WO II. De mortaliteit nam sterk toe bij WO I en WO II, terwijl de nataliteit na afloop een kortstondige piek kende. Hierbij gaan we meteen denken aan de fameuze babyboom na WO II.
- P. 175 - **Kaart** die het **migratiesaldo** weergeeft met het verschil tussen emigratie en immigratie, voor de periode van **1900 tot 2010**. Er is een duidelijke evolutie van de vroege immigratiegolven richting de traditionele industrie- en mijnbouwkernen naar de vrij recente immigratieplek in de steden, met de tijdelijke stilstand tijdens de crisis van 1970. Opvallend is de constante aantrekkingskracht van Brussel.
- P. 176 (beide) – Tabellen
- P. 180 – Tabellen: De evoluties in de landbouw na 1950 worden hier duidelijk: Het landbouwareaal verkleint alomterwijl de gebieden die onder bewerking blijven worden bezet door steeds grotere bedrijven. Kleine landbouwondernemingen verdwijnen stilaan uit de markt.
- P. 182 (rechts) – Tabel: De eerste helft van de 20ste eeuw waren voor Belgische industrie vrij turbulent. Door de eerste wereldoorlog, de crisis en het constante veranderen van technologische afzetmarkten evolueerde het volume van de Belgische industriële productie in golven. Terwijl men voor WO I nog een stijging kende ging het volume na de oorlog dieperik in. Mede door de schade die men had geleden (toch beperkt door gallopin-doctrine). Na vervolgens

een verdubbeling te hebben gekend stortte de markt opnieuw ineem door de beurskrach van 1929.

P. 190 – Tijdens de crisis van de jaren 1930 werkten de socialisten onder Hendrik de man hun plan van de arbeid uit als remedie. Hierbij werd vooral gebruik gemaakt van wat later als een keynesiaanse aanpak zou worden omschreven. In de plaats van besparingen probeerde de staat de economie aan te zwengelen. Vooral de (private) bankensector zal als schuldige van de crisis worden beschouwd en in het plan van de arbeid stevig onder handen worden genomen. Na een succesvol beleid wordt hier de balans opgemaakt: alle private bankondernemingen werden uit de staats gefinancierde banken geschopt.

P. 192: Na de tweede wereldoorlog maakten vrouwen een belangrijke evolutie mee. Ten eerste kregen zij stemrecht in 1948 en ten tweede werden zij voortaan geactiveerd op de arbeidsmarkt. Deze evolutie hangt nauw samen met de tweede feministische golf die specifiek op deze punten hamerde in haar programma. Voor enkele gevestigde partijen (vooral de katholieke) bleef de werkende vrouw echter een taboe. Volgens de christelijke mijlpaal: het gezin hoorde vrouwen zich in te zetten voor deze instelling. Zij moesten met andere woorden thuisblijven en de kinderen (nieuwe christelijke generatie) in stand houden. Daarom was vooral het ACV sterk gekant tegen deze vernieuwing. Ze probeerde dit tegen te gaan met dergelijke initiatieven zoals de vergoeding voor moeders. Een kleine vergoeding voor moeders die aan de haard bleven en voor de kinderen zorgden.

P. 194 (bovenaan): opsplitsing van de actieve bevolking volgens de sociale status (in %): loonafhankelijken en loonafhankelijken:

Begin 20ste eeuw bleef het aandeel vd **zelfstandigen (loonafhankelijken) verder afnemen door de snelle transformaties van de kapitalistische economie** (> de concurrentie van grote kapitalistische bedrijven en de wijzigingen in de levensgewoonten). Dit vloerde tal van kleine kruideniers of goederenverdelers en zelfstandige dienstverleners (cafébazen, reparateurs, ...). De **loonafhankelijken bleven maar groeien**. Tegen 1961 was het aandeel opgelopen tot 3/4de van de actieve bevolking. Naast de numerieke toename valt ook de interne diversificatie van die categorie op. Vanaf het midden vd 20ste eeuw begon de groep **manuele loontrekkers (fabrieksarbeiders, ...)** te verminderen, ten voordele van de **niet-manuele loontrekkers**. Bij deze laatste groep vallen twee tendensen op: de tewerkstelling in de openbare sector nam toe en er was een stijgend aandeel van vrouwen.

P. 196 (grafiek)

HOOFDSTUK 8: BELGIË TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Boek

P. 200: d'Oultrement had een **voorstel** ingediend in **1886** om de **persoonlijk dienstplicht** in te voeren. Katholiek blad 'Le Tirailleur' beeldde hem af als een oorlogszuchtig kind. Zijn voorstel werd geweigerd, dit was de schuld van de rijke bourgeoisie, progressieven en vooral de katholieken die het land tot een klooster wilden omtoveren.. België was door de grootmachten neutraal gemaakt en dus gevrijwaard van de oorlogsdreiging, waarom hadden we dan zo'n systeem nodig wat alleen maar een slechte invloed op de katholieke bevolking heeft en enkel tot geloofsverval zou leiden (?!).

Er waren tekenen dat men zich moest voorbereiden op een eventueel conflict maar dan enkel defensief, **België was een buffer** tussen FR en DL, bij spanningen tussen de twee dreigde België in een oorlog terecht te komen. De militaristische kern was het er over eens dat België militair sterker moest worden. Er waren ook **tegenstanders** hier van, o.a. de katholieken. Deze vond het leger een oord van verderf waarbij de loting voor de legerdienst de burger uit zijn veilige landbouw omgeving haalde. De gewone burger moest verkochten hun goede lot om in dienst te gaan, zo konden rijken er steeds aan ontkomen. Vanaf **1909** werd dan de dienstplicht van 1 zoon/gezin ingezet en vanaf **1913** voor meerdere zonen/gezin.

P. 201: Het **maagdelijke/neutrale België brutaal in de rug aangevallen** door Duitsers, de verdragen worden verscheurd. België was door de grootmachten neutraal gemaakt en dus gevrijwaard van de oorlogsdreiging (?!).

België moest vanaf 1830 een buffer vormen tussen Frankrijk en Duitsland. In 1914 gebeurde dit en DL voorzag dat een opmars door België moest gaan (Von-Schlieffenplan). Dit betekende de schending van de Belgische neutraliteit, er werd door DL een ultimatum aan België gesteld, deze weigerde en er volgde een Duitse inval.

P. 206: Kinderen uit een Grimbergse school bedanken Amerika voor de geboden steun. De VS waren op dat moment nog niet in het conflict betrokken.

P. 207 (beide)

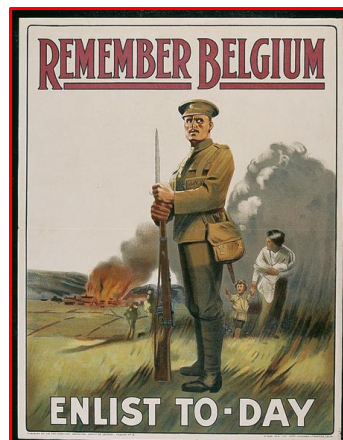
1. De populariteit van Albert I kende vele facetten. In deze allegorische voorstelling werd hij opgevoerd te midden van het oorlogspuin, zij aan zij met een leeuw. Terwijl een kleine eeuw eerder de leeuw een Belgisch symbool bij uitstek was, was dat niet langer het geval:

onderaan de tekening stond een variant van de Vlaamse Leeuw geschreven, die de koning in de mond gelegd werd. Of de Belgische inkleuring van de vlag origineel is, valt te betwijfelen.

- De activisten kregen duidelijke signalen dat weinigen het met hun politiek eens waren. Op 3 februari 1918 kwam het op de Antwerpse Meir tot een opstootje tijdens een activistische betoging. Tegenstanders hadden de activisten opgewacht en het kwam tot trekken en duwen rond een vlag met de Vlaamse Leeuw op. Kunstenaar Eugène van Mieghem was getuige van het incident en gaf het in zijn typische expressionistische stijl weer.

P. 208: Op 27 januari 1918 trok een activistische betoging door Gent. De fotograaf kon via het vogelperspectief de sfeer op straat vatten: de radicale boodschap die de betogers wilden brengen, de nieuwsgierigheid van de omstanders en de controlerende, argwanende blikken van de Duitse ordehandhavers, die schichtig naar de fotograaf kijken.

Slides

- Oorlogsverrichtingen** - Duits plan geconcipeerd door de Duitse generaal **Von Schlieffen**, diende om Frankrijk snel te overrompelen. De bedoeling was om de Franse troepen in de rug aan te vallen via België. Het snel overrompelen zou Duitsland een omtrekkende beweging maken rond de Franse troepen. Dit resulteert in een aanvallen van België die probeerde stand te houden tot er hulp aan kwam. Aangezien België bij de Duitse Eenmaking tot een **neutrale staat** was benoemd, door Duitsland werd er een ultimatum aan België gesteld maar deze weigerde en toen Duitsland dan binnen viel werd deze neutraliteit geschonden. Het escaleerde naar een wereldoorlog wanneer **Groot-Brittannië** en **Frankrijk** voor België in de bres sprongen aangezien deze steun hadden beloofd bij een aanval.

2: **Oorlogsverrichtingen** - Het schenden van de neutraliteit van België zorgde voor een stroom van negatieve propaganda tegen Duitsland. Door die kwestie en de kwestie van de "vrijeschutters" werden de Duitsers afgeschilderd als teutoonse barbaren die enkel wilden roven en plunderen. België werd bekend als "poor little Belgium" en menig campagne werd opgezet om België te helpen, zo ook deze Engelse. Bij deze **uitgebuite propaganda werd** constant het beeld gebruikt van vooral vrouwen en kinderen die het slachtoffer waren van deze wrede barbaren.

3: **Oorlogsverrichtingen : Belgen op de vlucht** - door de beeldvorming en verhalen die de ronde gingen over de Duitse Barbaarsheid ontstond er panieke en Belgen vluchtten massaal naar Nederland. De Belgische regering zelf vluchtte ook naar Nederland terwijl de koning op post bleef. Openbare leven en de staat kunnen dit niet opvangen. Prent kade in Antwerpen.

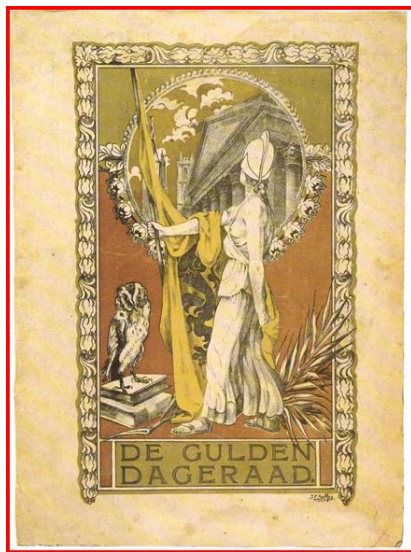

4: **Het bezette land** - Niet iedereen werd arm van de oorlog, boeren konden voedsel aan enorme prijzen verkopen (Sparboekjes VERTIENVOUDIGEN) en dit wordt hier op deze prent uitgebeeld.

5: **Het bezette land : het NHVK** - het bevoorraden van bezet België werd door enkele mensen binnen de Société Générale het Nationaal Hulp en Voedselcom. opgericht, die België dienden te bevoorraden t.v. de Engelse blokkade. Samen met de Amerikanen o.v. Hoover gebeurde dit ook

effectief, en men kon met voedselbonnen bvb Amerikaans graan/ Amerikaanse bonen in Amerikaanse winkels gaan kopen.

6: **Politieke kwesties** - Albert naast Vlaamse of Belgische leeuw. Er staats een gedicht aan de leeuw geschreven wat een apem aan de Vlaming is vanuit hun Vlaamse identiteit. De populariteit van Albert I kende vele facetten. In deze allegorische voorstelling werd hij opgevoerd te midden van oorlogspuin, zij aan zij met een leeuw. Terwijl een leeuw lange tijd Belgisch symbool bij uitstek was, was dat niet langer het geval: onderaan de tekening stond een variant van de Vlaamse Leeuw geschreven, die de koning in de mond gelegd werd. Of de Belgische kleuren van de vlag origineel zijn, valt te betwijfelen.

7

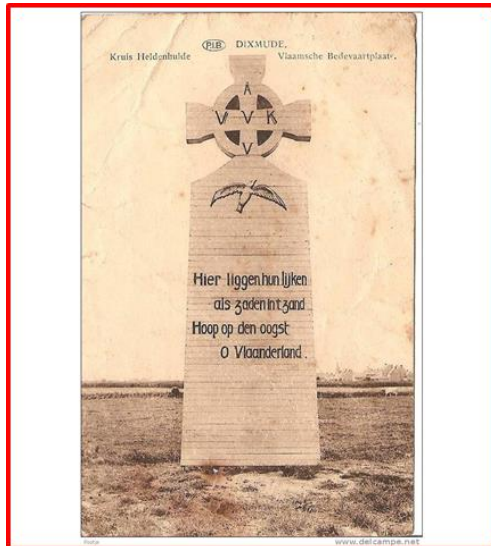

8

7: **Politieke kwesties: de 'von Bissing'- universiteit** – De flamiganten claimen op zelfbestuur van Vlaanderen. De bezetter wil een zelfstandig Vlaanderen bondgenoot maken van Duitsland. Het lukt hen om een collaboratiebeweging op gang te brengen. Bij het uitbreken van de WO1 sluit de Gentse universiteit haar deuren. De Duitsers grijpen het ongeduld van de Vlamingen over de vernederlandsing van de universiteit aan om de Belgische tweestrijd aan te wakkeren en een deel van de Vlamingen voor zich te winnen. In het kader van de 'Flamenpolitiek' kondigt gouverneur-generaal von Bissing op 15 dec 1915 de oprichting van de Vlaamse hogeschool onder Duits toezicht waar het Nederlands gedoecerd wordt.

8: **Politieke kwesties: de Frontbeweging** - De krant Uilenspiegel van Leuven stelt het voor alsof er aan het IJzerfront een Vlaamse beweging aanwezig is in het Belgische leger. De suggestie van de prent is het

overwegen om wapens te dragen. De militaire positie houdt de eerste linie onder schot en is dus niet meer betrouwbaar. Deze fictie werd door activisme gekoesterd. In realiteit is de Frontbeweging inderdaad geradicaliseerd MAAR zit er slechts een kleine minderheid in het leger.

9

10

9: **Politieke kwesties: Heldenhulde** – “Alles Voor Vlaanderen, Vlaanderen Voor Kristus” : Dit is de vers op zelfgemaakt zerken door de frontbeweging en op de ijzertoren. Hiermee toonde men aan dat de soldaten sneuvelden voor Vlaanderen en niet voor het land. Ze kregen dus geen zerken waarop stond te lezen ‘mort pour la patrie’.

10: **Politieke kwesties: naar een groter België** - Deze kaart toont de gebieden die België wenste na de Eerste Wereldoorlog. Men speelt uit dat Nederland niet aan de kant van de geallieerden stond en pro-Duits was + ze wouden ook gebieden in Duitsland.

HOOFDSTUK 9 : HET INTERBELLUM

Boek

- **P. 213:** Op 25 oktober 1918 bezochten koning Albert, koninging Elisabeth en de nog jonge prins Leopold het bevrijde Brugge. Bij het verlaten van het Provinciaal Hof werden ze op de markt luid toegejuicht. Alberts imago werd mede gemaakt door de overtuigingskracht van dergelijke beelden. Na de oorlog kon Albert I als soldatenkoning rekenen op een enorm prestige bij de

bevolking. Zijn rol tijdens de oorlog was er een van verzet tegen de gehate bezetter. Het is een imago waar hij dankbaar gebruik van maakte om meteen na de oorlog enkele verregaande hervormingen op de politieke agenda te zetten. Deze hervormingen, die vooral het inrichten van het algemeen enkelvoudig stemrecht inhielden, werden bezegeld in de akkoorden van Loppem. Het zijn dergelijke foto's die een grote rol speelden in de imagovorming van Albert waardoor deze hervormingen konden plaatsvinden.

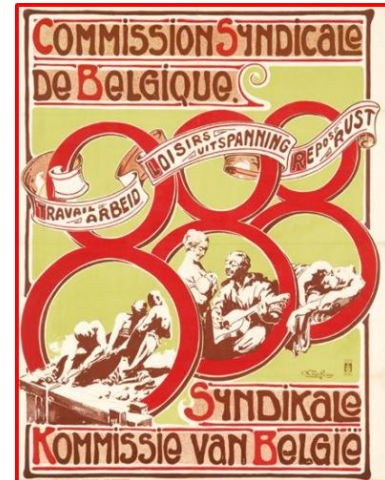
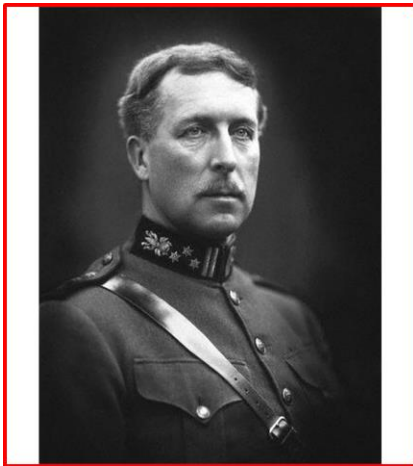
- **P. 214:** De BWP plaats hier de verkozenen op een affiche na de verkiezingen. Opvallend is de man links die zich in legeruniform laat fotograferen. Naast een mogelijke ode aan de oud-strijders in hun kiespubliek wijst dit ook op een veranderde positie van de partij in de Belgische politiek. Tijdens de oorlog hadden de socialisten zich tot waardige bondgenoten ontpopt in het verzet tegen de bezetter. Na de oorlog waren de akkoorden van Loppem dan ook deels een toegeving aan de socialistische eisen.
- **P. 215:** Na de oorlog ontstonden aan de extreme kanten van het politieke spectrum nieuwe partijen. Aan de linkse kant kwam de communistische partij opzetten. Deze bedreigde vooral de BWP. De KPB profileerde zich als de enige erfgenaam van het revolutionaire marxisme waarmee de BWP ooit was begonnen. De socialistische partij had zich volgens hen teveel omgevormd richting de reformistische sociaaldemocratie. Ondanks de gemeenschappelijke wortels worden de sociaaldemocraten dan ook, samen met de christendemocraten, als de schoothondjes (katjes) van de kapitalist gezien. Samen eten zij uit de belastingen verworven op de kracht van de gewone arbeiders die onderaan de foto in een benarde positie worden afgebeeld.
- **P. 216:** In de spotprent uit de rechtse krant Le Soir protesteert België (in de figuur van een jonge vrouw) tegen de Sovjetbruut. Hij heeft haar portefeuille gestolen, een metafoor voor de nationalisaties van Belgische investeringen. Groot-Brittannië en zijn eerste minister Lloyd George houden haar tegen, een onverholen kritiek op het land dat als een van de eersten een handelsakkoord met de Sovjet-Unie gesloten had.
- **P. 218:** De Vlaamse beweging kwam moeilijk aan haar trekken met de akkoorden van Loppem. De flaminganten hadden zich te dicht bij de collaboratie bewogen tijdens de oorlog en de gevestigde partijen gebruikten dit om ze een stem te miskennen. Daarnaast hadden ze te maken met interne verdeling waarvan de voornaamste die tussen de minimalisten en de maximalisten. De minimalisten wilden een volledige vernederlandsing in Vlaanderen door middel van taalwetten, de maximalisten gingen verder voor een volledige onafhankelijkheid van Vlaanderen. De prent is gepubliceerd in het Vlaamsgezinde opinieblad Pallieter. Pas wanneer de twee strekkingen de hand zouden reiken was de verdrukking van de franskiljonse dominantie mogelijk.
- **P. 222:** In 1929 kwam plotsklaps de Amerikaanse beurskrach. Door de grote afhankelijkheid van de Amerikaanse economie na de oorlog verspreidde de crisis al snel over de rest van de wereld. De volledige tewerkstelling die België kende voor de crisis keerde en in 1933 waren 400.000 werklozen.

In 1935 stelde de regering deflatiemaatregelen voor om de crisis aan te pakken. Een maatregel die volgens de socialisten (koekoek is het dagblad van de vooruit) weinig zou uithalen. Zij hadden hun plan van de arbeid op tafel liggen als alternatief. ----- in 1935 kwam het tweede kabinet-Theunis aan de macht. De premier stelde een deflatiepolitiek voor en hij kreeg daarvoor uitgebreide volmachten van het parlement. Volgens de cartoonist van Koekoek, het satirische tijdschrift van Vooruit, haalde het allemaal niets uit en vrat de crisis de gewone man ondertussen verder op.

- **P. 223:** Door de crisis verloren vele arbeiders hun job. Vooral oude sectoren die al een neerwaartse tocht beleefden op de markt kregen het erg te lijden. Een voorbeeld hiervan was de mijnsector in de Borinage. Ooit het centrum van de IR in België was de mijnsector nu volledig uitgespeeld. Grootschalige betogingen en stakingen waren het gevolg waardoor de overheid vaak nerveus reageerde met ordetroepen of zelfs het leger. Tijdens één van deze betogingen in Gent riepen de socialisten op om als kameraad-soldaat niet naar de Borinage te gaan.
- **P. 224:** Na de oorlog en de stevige crisisjaren kregen de extremere kanten van het politieke spectrum een kans om mee te spelen in de Belgische politiek. Een van deze partijen was rex van Leon Degrelle. Het partijprogramma wou komaf maken met de traditionele politiek en de gevestigde waarden. De bezem was om deze reden een geliefd symbool voor dergelijke partijen die verregaande hervormingen willen invoeren. Paul Jamin ofte Jam, de huistekenaar van Rex, vatte in paginagrote tekeningen de essentie van de partij. Rex zou met één beweging het oude, krakkemikkige, burgerlijke bestel wegvegen. De borstel dook wel vaker op als populistisch symbool voor de grote schoonmaak die dergelijke partijen in de politiek zouden houden.
- **P. 226:** Tijdens het interbellum bloeide de Vlaamse beweging volledig open. Het electoraal succes van de Vlaams-nationalistische partijen wijzen op een groeiende onderbouw bij de bevolking. De taalkwestie laaide dan ook weer hevig op. Ook andere partijen pikten de taalkwestie op. Een onverwachte medespeler op dit gebied was de communistische partij. Ondanks de internationale aspiraties lieten zij zich verleiden tot enige betrokkenheid met de Vlaamse kwestie. In 1937 richtten zij zo de Vlaamse kummunistische partij op.
- **P. 227:** Dat de taalkwestie na de oorlog hoogdagen vierde kwam goed aan het licht door de zogenaamde Bormsverkiezing van 1928. August Borms, een bekend activist, zat een levenslange celstraf uit maar slaagde erin een enorm aantal voorkeurstemmen te halen bij de verkiezingen. Deze spotprent beeldt hem (de man in de koets) af als de eerste koning van Vlaanderen. In zijn gevolg zijn naast enkele kopstukken van de Vlaamse beweging ook Adolf Hitler en Wilhelm te zien. Het politieke establishment trok (geschokt) conclusies uit deze verkiezingsuitslag en deed enkele toegevingen. Meer bepaald zouden ze het minimumprogramma uitvoeren. De jaren 30 waren vervolgens de jaren waarin de taalwetten tot stand zouden komen.

- **P. 228:** Kiespubliek van rex en VNV in 1936. VNV haalde zijn kiezers bijna uitsluitend uit Vlaanderen. Rex was meer verspreid over het platteland in beide gewesten maar kende toch een groter succes in Wallonië. Mede door het Franstalige karakter van de partij.
- **P. 229:** Kiespubliek van de communisten in 1936. Op het platteland scoorde deze partij minder. Vooral de steden en industriegebieden doen het goed. Verklaring hiervoor is dat de sociale arbeiderskwesitie een stuk meer voelbaar was. Henegouwen, een klassiek communistisch bastion, doet het goed, maar ze verleiden ook radicale intellectuelen in een stad als Brussel.
- **P. 232:** Vanaf de jaren 30 is een geleidelijke verrechtsing van de samenleving merkbaar. Het electorale succes van partijen zoals rex en VNV doen de klassieke links-rechts tegenstelling en opnieuw hoog opslaan. De BWP maakte hun zaak hard tegen die van de nieuwe rechtse partijen met alle middelen. Het dagblad vooruit liet geen enkel taboe liggen en beeldde deze partijen onomwonden af voor wat ze in hun ogen waren: gevaarlijke zotten (fascisten). Met de nodige allusies richting Duitsland worden rex, het VNV en KVV afgebeeld in een concentratiekamp.
- **P. 233:** Om de crisis van de jaren 30 te overkomen stelden de socialisten hun eigen plan van de arbeid voor. Dit plan, geleid door Hendrik de man en gemaakt in navolgingen van het Duitse model, betekende een keynesiaanse politiek in. De overheid zou voortaan geld in de economie pompen om deze aan te zwengelen. Het 'Plan van de Arbeid' werd voorgesteld als de brug die het de trein van de economie mogelijk zou maken om de diepe vallei van de crisis eindelijk over te steken.
- **P. 235:** Leopold III was de drijvende kracht achter de opzegging van het Frans-Belgisch Militair Akkoord. Zijn silhouet staat op de achtergrond. Hij werd gesteund door een brede publieke opinie. Ook de Vlaamse beweging juichte de opzegging toe, om anti-Franse redenen. Een Vlaamse oud-strijder op krukken kijkt toe hoe het akkoord begraven is, naast een graf van een Vlaamse soldaat. Het graf is te herkennen aan de letters 'AVV-VVK' ('Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus'), een van de symbolen vd Vlaamse Beweging Een deel van de – vooral Franstalige – linkerkant ging niet akkoord, omdat het een verzwakking was van de democratieën, tegen het fascistische gevaar.

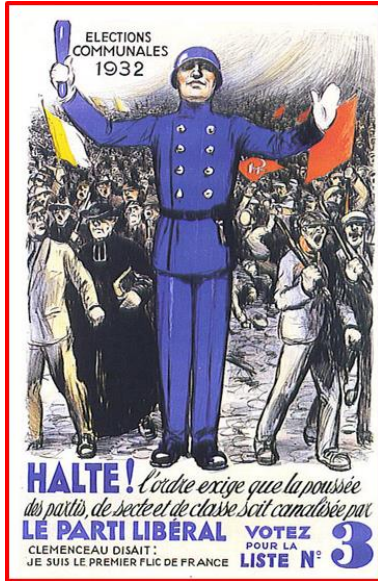
Slides

1&2: **De koning, de partijen en de drukingsgroepen** - De koning: **Albert I** - Tot WO I kon deze zijn zin doen en benoemde zelf zijn ministers. **Leopold III** mocht als eerste ondervinden dat dit veranderde door de **Akkoorden van Loppem**

→ het parlement bestond uit *georganiseerde politieke partijen* (partijen werden hechter (!)) en vanaf dan werd bestuurd door de *Eerste Minister / Premier*. Deze verschillende partijen waren moeilijker naar de hand te zetten dan een zelfgekozen minister. Hij vormt nu de regering en wordt effectieve leider van de absolute macht. Verder is er een koningswissel: Leopold III volgt z'n vader op na een ongeval in 1934.

3: **De koning, de partijen en de drukingsgroepen** - **BWP** : Affiche: 8 uur werken/slapen/ ontspannen, hier ijveren de socialisten sterk voor, wat ook zal lukken wanneer ze in de regering zitten. Ze worden als vertegenwoordigers van de vakbond naar voren geschoven, hun houding is **reformistisch** (olv **Hendrik de Man**) en niet revolutionair, ze probeerden *afscheid te nemen van het Marxisme*. Deze probeerde ook de **verschillende groepen** aan te spreken (boeren, kleine bedienden en middenstanders) omdat ze **moesten samenspannen!** De partij is een indrukwekkend apparaat met o.a. een zeer uitgebreide vakbond.

4: **De koning, de partijen en de drukingsgroepen - Liberalen** : Doen het na de oorlog minder goed. Wel zetelen ze heel het interbellum stevast in de regering met beleidvoerende ministers. Ze geven zichzelf het imago van **bemiddelaar** tussen Katholieken (voorgesteld als ultramontanen) en socialisten (voorgesteld als communisten). Volgens hen zijn enkel liberalen **'echte Belgen'**.

(!) In **realiteit** brengen ze **instabiliteit** : ze proberen de Franstaligen te binden en verzetten zich vaak tegen de sociale maatregelen.

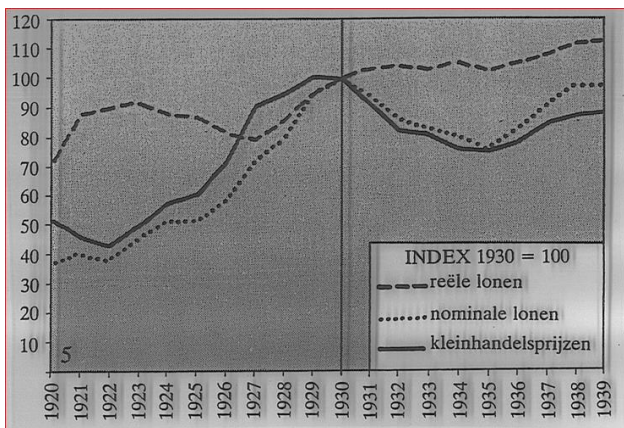
→ **affiche** = Katholieken (links) dragen de pauselijke kleuren dus worden ze afgebeeld als ultramontanen (volgen de paus) + Socialisten (rechts) voorgesteld als vlaggendragers van de Sovjet-Unie → bij beide dus een uitdrukking van “ze dienen de vijand” = De liberalen moeten als enige echt Belgen/partij de zaken maar regelen.

5: **De koning, de partijen en de drukingsgroepen - Frontpartij ; VNV** :

Foto: een standbeeld in Roeselare van Rodenbach, op het spandoek valt “Los van België” te lezen wat wijst op het feit dat ze Vlaanderen onafhankelijk willen. → belangrijkste programma punt = zelfbestuur voor Vlaanderen

De Frontpartij is ontstaan uit de Frontbeweging en activisten begonnen toe te treden. Ze zijn het ook vaak oneens, hoe moet Vlaanderen er dan uit gaan zien? Ze gaan voor de **vernietiging van België**. Doordat de regering lang wacht met toegeving ivm de taalkwestie werd het volk steeds ongeduldiger wat zorgde voor (!) **meer groeikansen** bij de partij.

Wanneer in 1930 dan toch een minimumprogramma¹ wordt doorgevoerd zal de partij er niet rustiger op worden. Zullen in de jaren '30 voor een extreem-rechtse koers gaan varen → **Verdinaso** olv **Joris van Zeveren** dat opgericht werd in 1931 (wilt aanhechting VL bij NL) en **VNV** in 1933 dat zich ging spiegelen aan Verdinaso, deze was stabielier dan REX want kon de kamerzetels behouden.

* Index van de Belgische **productie** --- 1923 : 100 - stijging - 1929 : 140 ; 1934 : 108

* Index **koopkracht** bevolking : 1929 : 100 - daling - 1934 : 77
1933 → 400.000 werklozen.

¹ Na de 'Bormsverkiezing' in december 1928 wordt het duidelijk dat er hervormingen moeten komen = vernederlandsing UGent + taalwetten die eentaligheid van het onderwijs, administratie en gerecht in Vlaanderen verankeren

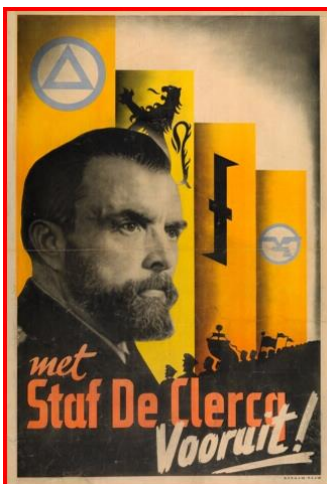

Deze aanpak had succes maar er was **ook een keerzijde aan dit succes**. Door de dalende waarde van de Belgische Franks ontstond er **inflatie die de prijzen deed stijgen**, dit door het feit dat er toen nog geen automatische loonindexering was (lonen stijgen t.o.v. de gezondheidsindex en dus t.o.v. de prijzen). Wanneer de economie er dan beter aan toe was voelde de werknemers dit ook in hun portemonnee, als reactie braken er **massale stakingen** uit. De **vakbonden** stonden voor gematigdheid, **overleg** en compromissen waardoor er in **1936**, De Nationale Arbeidersconferentie (**NAC**), de eerste tripartite sociale bijeenkomst van België plaats vond. er werden enkele belangrijke **sociale wetten gerealiseerd** zoals het minimumloon en 6 dagen betaalde vakantie.

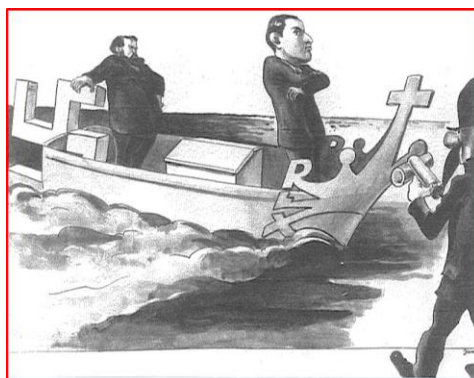
10: De economische crisis en haar politieke gevolgen

'Plan de Man' toonde aan hoezeer de BWP in het politiek systeem geïntegreerd was. Sommigen aanvaardden niet dat de vakbonden in het algemeen en de socialisten in het bijzonder aan het beleid deelnamen. Vooral de **Katholieke conservatieven** hadden door de Akkoorden van Loppem de **democratisering niet verteerd**. Voor hen was de **BWP**, als **symbool van de democratie**, met haar permanente aanwezigheid **in de regering** onaanvaardbaar. **De conservatieven gingen zich afscheuren** (REX) vanwege de 'laxheid' van de Katholieke Partij. De klassieke partij zal steeds meer kiezers verliezen en er ontstaat steeds meer verrechtsing. De KP zal ook kiezers gaan verliezen aan de BWP die in 1936 de sterkste formatie zal uitmaken en dus niet meer viel te negeren. Partijen als het (Verdinaso) VNV en REX zullen ontstaan. (zie volgende)

Afbeelding: een Katholiek verkiezingsaffiche o.l.v. **Emiel van der Velde** (oude man) → de Beenhouwerij van Stalin staat er achter. De kerk wordt afgebeeld als een steunpilaar bij ineenstorting van de wereld door een stijgend communisme door de socialisten.

11

12

13

11: **De economische crisis en haar politieke gevolgen - De massa in verleiding...** ; VNV o.l.v. **Staf de Clercq**, een Vlaams anti-Belgisch nationalistische partij ontstaan aan het front tijdens WOI en bij het activisme die in het collaboratie ook het onafhankelijke Vlaanderen uitroepen (Raad van Vlaanderen) dus een administratieve splitsing. Het VNV is op **een erfenis van de frontbeweging** eerst voort gezet in de frontpartij en trok veel activisten aan. Deze wouden zelfbestuur

en federalisme. Ze waren sterk vatbaar voor kritiek op de democratie, tijdens het interbellum verwierf deze partij 5 – 12 zetels en geraakt meer en meer onder de indruk van het Fascisme → “**de democratie werkt niet meer**”.

Het VNV werd gesticht in **1933**. Het VNV leek sterk op **Verdinaso** want wou ook een **Dietsland, geen parlement,**... maar was **minder radicaal** en bleef deelnemen aan de verkiezingen waardoor deze sterker kon wegen op de politiek dan Verdinaso. Deze laatste zal verdwijnen. Dit alles gebeurde op **twee breuklijnen** – de crisis en de communautaire breuklijn.

12: **De economische crisis en haar politieke gevolgen - De massa in verleiding...** ; REX (Wallonië) en het VNV (Vlaanderen) sluiten een duivelspact. REX heeft een Vlaams Belgische Nationalistische achterban en het VNV niet, dit zal de grootste fout van **De Grelle** zijn en zal hier ook voor moeten betalen. **De Grelle** dacht zoals **Mussolini** de staat over te nemen. **De Clercq** liet **De Grelle** nadelige akkoorden sluiten om hem zo te kunnen chanteren. De sociale interpretatie van de prent maakt dus duidelijk dat het VNV aan het roer staat en niet REX terwijl deze denkt van wel, hij roeit met het hakenkruis wat wil zeggen dat deze partijen fascisme in België representeren. Ook zien we vooraan op de boot een Kruis afgebeeld wat wijst op het feit dat **De Grelle** verkondigde dat de Katholieken hem steunde. Deze twee zaken zullen zijn ondergang betekenen met REX.

13: **Taalwetten en de nationale kwestie in de jaren '30 - Vlaamse Beweging** – Een Vlaamse Nationalistisch blad, er wordt duidelijk gemaakt dat er voor de **Franstaligen in totaal vier universiteiten** zijn (zie de 4 landwegen) en voor de Vlamingen enkel wat lapmiddelen d.m.v. een Nederlandstalig aulatie aan de Universiteit van Gent. **Frans van Cauwelaert** (van de Katholieke Vlaamse Landsbond – formuleerde een **Minimumprogramma**) wou Vlaanderen vernederlandsen via een taalwet → VL = Nederlandstalig, WAL= Franstalig, BXL= Nederlandstalig/Franstalig. Dit werd **niet goedgekeurd** met als gevolg **veel ontevredenheid**. Het VNV ging de voorstanders hier meer en meer in steunen. De Vlaams gezindheid begon bij de bevolking steeds meer te groeien, er ontstonden Vlaamsgezinde organisaties met als voornaamste het Davids- en Willemsfonds maar ook de Vlaamse Toeristenbond, Vlaams bankwezen, etc. De **Vlaamse identiteit groeide** terwijl de Belgische regering veel te laat reageerde op het veranderend opinielandschap en de **gelijkberechting van Nederlandstaligen onvoldoende werd ingewilligd**.

Ze dachten dat toegevingen de Belgische staat zouden ondergraven maar ze hebben hier zelf voor gezorgd aangezien hierdoor de Vlaamse beweging alleen populairder en radicaler werd. Verandering kwam er bij de '**Bormsverkiezing**', **Augustus Borms** (groeide uit tot een symbool voor het Vlaamse ongeduld) die een levenslange gevangenisstraf uitzat werd verkozen bij de tussentijdse verkiezingen van 1928 en liet zijn Franstalige tegenkandidaten verder achter zich en verwierf zelfs een zetel in de kamer. In 1928 was er namelijk bij **de Frontpartij** het idee uitgevoerd

dat er voor een overleden kamerlid waar geen opvolger voor was een **herverkiezing** moest komen voor deze zetel en de tegenpartij geen tegenkandidaat mocht stellen. De opkomst van Borms was een statement want hij behaalde maar liefst **86% van de stemmen** wat een trauma voor de Franstaligen was.

Dit deed de regering beseffen dat er een hervorming nodig was en zette in ijtempo het Minimumprogramma in (Vernederlandsing UGent, taalwetten voor administratie, lager/middelbaar onderwijs, het leger, etc.) . België bestond vanaf dan officieel uit twee eentalige territoria en een tweetalige hoofdstad. In BXL bleven de Franstaligen natuurlijk doorgaan aangezien de sterkste taal winnen waardoor Vlaams Nationalisten het keren van dit Radicaal Frans gaan eisen.

HOOFDSTUK 10: BELGIË TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

Boek

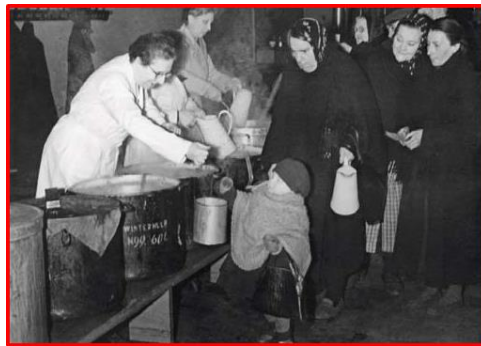
- **P. 239** (beide): Bij het begin van de Duitse inval verschanste het Belgische leger zich achter natuurlijke verdedigingslinies zoals het albertkanaal en de maas. Ze bleken echter niet opgewassen tegen de Duitse blitzkrieg en werden snel teruggeslagen waarna ze dreigden omsingeld te raken. De inval veroorzaakte tevens grote paniek bij de burgers die bestookt door jachtbommenwerpers richting de kust en Frankrijk vluchtten. Leopold III begreep al snel de hachelijke positie van het leger en de burgers dus besloot op 28 mei 1940 tot de capitulatie en de overgang tot de accommodatiepolitiek. Hij weigerde samen met zijn regering te vluchten naar Engeland om vandaar de strijd voort te zetten en liet zich krijgsgevangen zetten. Na de oorlog was België verdeeld omtrent de positie van de koning. Het kamp contra Leopold (linkse affiche) had weinig begrip voor zijn huwelijk in oorlogstijd terwijl zijn soldaten in krijgsgevangenkampen zaten. Daarnaast had met ook veel moeite met diens ontmoeting met Hitler. Het kamp pro Leopold legde dan weer de nadruk op de vele levens die wellicht zijn gespaard door zijn beslissing tot capitulatie. Op de affiche houd Leopold de Duitse bommenwerpers af van het volk terwijl hij hen een veilige doortocht gunt richting de kust en Frankrijk.
- **P. 242:** sabotagedagen: in België traden enkele honderdduizenden mensen in het verzet, de meeste vanaf 1943, toen de oorlogskansen keerden. Enkele tienduizenden werden opgepakt, en een tienduizendtal werd door de bezetter omgebracht of stierf in Duitse concentratiekampen. Over het algemeen ontstond het **verzet buiten de gevestide politieke partijen** en het was **intern zeer verdeeld**: Er was een **rechts natinalistisch verzet** dat vooral het Belgische vaderland wilde

verdedigcnen. Deze Belgicistische en monarchistische verzetslui interpreteerden het immobilisme vd koning als een stilzwijgend verzet en waren niet op de hoogte van zijn onderhandelingen met Hilter. **Het linkse verzet** bevatte veel principiële democraten, maar ook communisten die de strategie van Stalin uitvoerden (hij droeg op de Duitse bezetter met alle mogelijke middelen te treffen). De Belgische communisten vormden het **Onafhankelijkheidsfrond** waartoe ook niet-communisten toetraden. Zij werden de kern van het gewapende verzet. Zij voerden een partizanenstrijd en betaalden een zware tol.

Het **vezet stond sterker** in regio's met een **linkse politieke aanwezigheid**. Het verklaart de kaart, waarop te zien is dat in de **Waalse industriële regio's** meer sabotage werd gepleegd. Het verzet nam verschillende vormen aan: er waren inlichtingendiensten, het ongewapende burgerlijke verzet, hulp aan de Joden, ... Het gewapende verzet pleegde sabotagedaden tegen Duitse militaire installaties, maar pleegde ook moordaanslagen tegen Duitse militairen en vooral collaborateurs.

- P. 243 (beide):
  1. Een clandestien gedrukt pamflet van het communistische verzet, dat tijdens de oorlog onomwonden pleitte voor nationaal verzet onder de banier van de Sovjet-Unie, gesymboliseerd door de hamer en de sikkel. De kracht van het communistische verzet laat zich ook aflezen uit een kaart die de sabotagedaden in beel brengt. Niet toevallig concentreerden die zich in Henegouwen, de regio waar de communisten het sterkst stonden.
  2. Op 5 april 1943 bombardeerden geallieerde vliegtuigen opgestegen in Engeland, een fabriek in Mortscl. Het verzet had gemeld dat de Duitsers er vliegtuigen herstelden. In het verstedelijkte gebied belandden veel bommen naast de fabriek. Ze troffen onder meer enkele scholen, waardoor meer dan 200 kinderen het leven lieten. De Duitse propaganda zette de '300 (!) kleine slachtoffers van Antwerpen' onmiddellijk in om sympathie los te weken voor de strijders aan het oostfont, hoewel de Sovjet-Unie strikt genomen niets met de aanval te maken had.
- **P. 245:** Het antisemitisme is al vrij snel een hoofdkenmerk van het ni-nationaalsocialisme gebleken. Vanaf 1942 maakten zij zich schuldig aan de massale Jodenvervolgung en genocide op andere etnische en sociale groepen. Dit begon met de registratie van alle joden. Al in oktober 1940 vroeg de bezetter hulp van het burgerlijke bestuur om alle joden in het land te registreren. Met slechts enkele uitzonderingen voerden alle Belgische staatsambtenaren deze registratie (ongrondwettelijk) uit. Deze bekendmaking uit 1940 is hiervan een voorbeeld. Alle joden dienen zich zelf aan te melden aan het gemeentehuis om zich te laten inschrijven.

Slides

1: Achttiendaagse Veldtocht - **De 'krijgsgevangen' koning deelt het lot van zijn soldaten... en huwt met Liliane Baels** in 1941 (op de foto tevens Boudewijn en Alexander) ---

België → ingesloten door **offensief in de Ardennen**, Leopold beseft dat het voorbij is en wil een bloedbad vermijden dus gaat over tot de **capitulatie op 28 mei 1940!** Belgen houden nog even stand zodat de geallieerden tijd genoeg hebben om te kunnen ontsnappen (Duinkerke). Leopold weigerde het land te verlaten zoals zijn regering die naar Parijs vluchtte en blijft in België, deze capitulatie namen de geallieerden hem erg kwalijk maar hij had hierdoor zijn **volk wel gered van een bloedbad**. Hij liet zichzelf krijgsgevangen nemen en kreeg net als zijn vader het imago dat hij het lot van zijn soldaten/volk deelde maar dit zal niet lang blijven duren : (!) **blunder** - deelt lot van z'n soldaten niet want hij verbleef **in het paleis en hertrouwde** in 1941, al z'n opgebouwde krediet verdwijnt. Hij trouwde net op het moment dat vele Belgen ver van huis in krijgsgevangen kampen zaten. Belgen vluchten massaal (herinnering/trauma aan WO1) naar Frankrijk maar ook zij zullen plooiën onder het Duitse geweld.

2: Bezetter en bezette bevolking - Winterhulp:

Ook nu kampt België met een **voedselschaarste en grote werkloosheid** doordat de handel werd platgelegd . De Duitsers voerden **een plundereconomie** waarbij goederen werden opgeëist en de bevolking werd ingezet in de oorlogsindustrie. Ook dit keer brengt dit **liefdadigheid** met zich mee maar ook een **bloeiende zwarte markt** die gekenmerkt wordt door woekerprijzen.

3: Bezetter en bezette bevolking - vrijwillige arbeid in Duitsland

→ ca. 300.000 arbeiders; **1942**: invoering verplichte tewerkstelling in België (maart) en Duitsland (oktober)

5: Verzet - **Sluikblad communisten** : De Rode Vaan, een links communistisch verzet. Tot 1924 waren de communisten medestander van de bezetter maar door de aanval van de S.U. (einde niet-aanvalspact Hitler en Stalin) kwam er verzet op gang. Dit verzet was zeer brutaal en bloederig. In realiteit was het een redelijk complex verzet door interne verdeeldheid, lokale verzetsgrepen en het verzet dat ook nog eens gevaarlijk was.

– zie ook afbeelding 4

6: Collaboratie - **Militaire collaboratie als politiek opbod** : Propaganda-affiche voor het oostfront om in dienst te gaan bij de Duitse Luftwaffen.

Militaire collaboratie was de meest voorkomende vorm van collaboratie waarbij men in dienst gaat bij de bezetter. Hiernaast was er ook nog Politieke, parlementaire, politieel (vb Razzia's Antwerpen met politie), cultureel (talent ten dienste van de bezetter) en economische collaboratie (Galopindoctrine). Er zijn **verschillende motieven** voor het overgaan tot **collaboratie**: Politieke-ideeën en persoonlijke motieven.

- Het eerst houdt in dat men een politiek ideaal nastreeft, het geloof in Sociaal-nationalisme en Hitler als figuur, anticommunisme, Duitsland-gezindheid ("België beter af als een deel van Duitsland") en het Vlaams-Nationalisme waarin men de kans ziet de VL onafhankelijkheid te bereiken (REX, VNV, DeVlag). → eerder politieke collaboratie
- Het tweede houdt in dat men carrière wil maken, het avontuur opzoeken, militarisme (bewondering voor oorlog en het leger) en de vlucht uit de thuissituatie

HOOFDSTUK 11 : TUSSEN RESTAURATIE EN VERNIEUWING

Boek

- **P. 250:** In 1945 onderging de katholieke partij na de oorlog grote veranderingen. Allereerst was er een naamsverandering: voortaan was het niet langer de katholieke partij maar de christelijke volkspartij (CVP). Hierdoor gaf de partij aan een minder klerikale koers aan te nemen en zich toe te spitsen op een meer algemeen christelijk programma. Dit programma werd duidelijk op punt gezet

in het kerstprogramma dat nog in datzelfde jaar is vrijgegeven. Men wilde de persoon in de gemeenschap verdedigen en legde klemtoon op de organische banden die tussen de verschillende individuen staan. Een van deze banden was natuurlijk het klassieke gezin en de daarmee samenhangende familiale waarden. Deze instelling werd voortaan ook op de verkiezingsaffiches gepromoot. Een landelijk gelegen huis onder de kerktoren is het decor van een vader die na het werk wordt begroet door zijn gezin (hij heeft de jas aan). De vrouw blijft huiselijk in het discours van de CVP wat te zien is aan haar short, daarnaast zorgt zij uiteraard ook voor de kinderen. De nieuwe generatie christenen.

- **P. 251:** De naoorlogse CVP kon op veel kritiek rekenen van andere partijen (in dit geval de liberale). Veel kerkelijke gezagsdragers tijdens de bezetting maakten zich schuldig aan een verregaande accommodatie. Daarnaast pleitte de CVP na de oorlog voor een zachtere bestraffing van collaborateurs en plaatste ze zich in het pro-Leopold kamp. Om deze reden werden zij ervan beschuldigd, in terminologie die nog schatplichtig was aan de oorlog, collaborateurs, bezetter en oorlogswoekeraars onder de vleugel te nemen. Op de achtergrond kijkt vrouwe Justitia machteloos toe hij deze groepen zich verschuilen onder de katholieke hen.
- **P. 252:** Ook de BWP onderging een naamsverandering, voortaan stond ze bekend als de Belgische socialistische partij. Ook de sossen moesten zich van een oorlogsverleden ontdoen, hun voorman Hendrik de man had zich iets te ver in de accommodatiepolitiek gewaagd en werd hiervoor nu afgestraft. Daarnaast kon men door het laten vallen van de "werklieden" mikken op een groter publiek dan enkel de arbeiders. Tot slot heeft de herprofilering ook veel te maken met het opkomend succes van de communistische partij waartegen men een nieuwe agenda moest opstellen. De BWP stelde zich voor als een partij die welvaart en vrede voorstond.
- **P. 253:** Op 9 mei 1945 hielden de Mechelen (katholieke) jongeren, 5 jaar na de start van de oorlog, een betoging ten hulde van de koning. Hiermee namen ze een duidelijke positie in betreffende de koningskwestie die nog 6 jaar zou aanslepen tot 1951 wanneer de koning aftreed.
- **P. 256:** Met de term repressie vat men alle bestraffende maatregelen samen tegenover incivieke of foute Belgen. Er bestaan 3 soorten: 1) de volksrepressie: opstoten van straatgeweld waarin men het recht in eigen handen nam. 2) gerechtelijke repressie: vooral onder militaire rechtbanken. En 3) epuratie: burgerlijke sancties tegen incivieken. Deze foto is vermoedelijk een voorbeeld van de eerste vorm. Het kaalscheren is een straf die vooral vrouwen ondervonden in Nederland en België ter bestraffing van de zogenaamde "horizontale collaboratie". Uitzonderlijk ondergingen ook mannen dit lot. Foto uit het West-Vlaamse Wervik, september 1944.
- **P. 257:** Het opleggen van een straf voor collaboratie was na de oorlog geen simpele taak. De voornaamste reden hiervoor was de diversiteit aan soorten collaboratie (politiek, economisch, wapendracht,...) Door de accommodatie was het ontwaren van politiek van het minste kwaad en collaboratie niet simpel. Ook velde niet elke rechtbank hetzelfde oordeel. Op de kaart is te zien

hoe de verschillende soorten collaboratie verdeeld zijn per provincie. Daarnaast is ook duidelijk dat Vlaanderen een hoger aantal veroordelingen voor collaboratie heeft gekend.

- **P. 258:** De repressiegolf die meteen na de oorlog volgde werd gekenmerkt door een grote emotionele geladenheid. Hierdoor verwachtte men een snelle vergelding van alle schuldigen. Door de snelheid moest het gerecht (meestal militaire rechtbanken) inboeten aan de correcte verhandeling van veroordeelden. Zo werden door gratiemaatregelen vele collaborateurs al snel gepardoeneerd. Jaren na datum kwam het idee dat de repressie onrechtvaardig was verlopen opnieuw bovendrijven en beheerste ze zelfs even de politieke agenda. Vooral de kwestie rond amnestie was voer voor discussie. Wanneer de paus in 1985 naar België zou komen probeerde het Taal actie comité hem in te schakelen in het debat. Deze hield echter stevig de kaken op elkaar en repte geen woord over amnestie.
- **P. 259:** Na de oorlog was de koning een punt van nationale verdeeldheid. Zijn verregaande accommodatie, zijn breuk met de regering en zijn huwelijk in een crisisperiode deden hem in ongenade vallen bij een groot deel van de bevolking. Tot ramp van overmaat kwam ook het gerucht bovendrijven dat Leopold opnieuw aanspraak had gemaakt op de landstreek Saksen-coburg-Gotha (zijn vader had na WO I deze aanspraken en titels afgelegd). De publieke opinie laaide op en deze affiche van het gebied (voorzien van concentratiekampen) werd verspreid. Na een volksraadpleging in 1950 stemde slechts 57 procent voor de terugkeer van de koning. Vooral aan Waalse kant was men hevig tegen Leopold gekeerd. Een jaar later deed hij, om verdere verdeeldheid te voorkomen, afstand van de troon.
- **P. 260:** Kaart van de volksraadpleging uit 1950 over de koning. Hier is duidelijk de verdeeldheid te zien. Terwijl vooral de regio rond Brussel en Wallonië gekant zijn tegen het aanhouden van Leopold als koning was Vlaanderen eerder pro.
- **P. 261:** Na WO II was de neutrale status van België definitief verworpen. Voortaan koos België voor een beleid dat nauw was uitgestippeld in samenspraak met de rest van Europa en (ten dele) dat van de VS. Hiervoor werden diverse unies opgericht. Aanvankelijk waren deze economisch (benelux, egks,...) maar na verloop van tijd groeiden deze organisaties tot politieke en sociale gemeenschappen. De bekendste hiervan is de Europese unie en de NAVO. Brussel, met een centrale ligging en modern stadslandschap, bleek uiterst geschikt voor het centrum van bestuur bij deze organisaties en is sindsdien nog steeds de Europese hoofdstad. Ook de NAVO vestigde zich hier zoals op de foto is te zien: in 1967 werd het hoofdkwartier hiervan officieel ingehuldigd.

Slides

Er vallen aan de **naoorlogse politiek 3 zaken** op → partijen verdwenen (REX en VNV na collaboratie); Partijen veranderen van naam ; Er ontstonden nieuwe partijen.

- 1: **De politieke krachtmeting tussen vernieuwers en behoudsgezinden** – De **Katholieke Partij** veranderde van naam na WOII en kreeg de naam CVP: Christelijke Volkspartij. Ondanks de naamsverandering bleef deze een ware standenmaatschappij maar werd meer als 1 hechte partij georganiseerd en werd het dus weer een unitaire partij na de regionalisering van 1936 (door Belgisch Patriotisme). De CVP had tijdens WOII (toen dus nog katholieke partij) een zeer aanpassende houding aangenomen tov de bezetter en waren/bleven pro-Leopold (zie koningskwesie → De Leo had afgedaan jong!). Het 'Katholieke' werd nu vervangen door 'Christendemocratisch' waarbij er meer afstand van de kerk zou worden genomen. De bedoeling was om de niet-gelovigen ook te gaan aantrekken, het geloof, bezit en gezin werden vanaf nu centraal gezet.
- 2: **De politieke krachtmeting tussen vernieuwers en behoudsgezinden** – **De Socialisten/BWP → BSP** : Bij de BWP werd de W vervangen door een S na WOII, 'Werklieden' wordt 'Socialistische', om zo een ruimer publiek aan te spreken en niet enkel de arbeiders. Met deze verandering ging de BSP aantonen dat de partij wou terugkeren naar de socialistische basis, de zuivere reformistische ideologie en afstand nemen van het marxisme. De voornaamste reden voor de verandering was om af te rekenen met hun oorlogsverleden waarbij oa **Hendrik de Man** een grote rol had gespeeld wegens accommodatiepolitiek..

De nieuwe generatie van socialisten wilden dus duidelijk antifascistisch zijn. Ze gingen zich vijandig opstellen tov de KPB (communisten) die na WOII veel aan prestige verloor door uitstoting en marginalisering. Toch liepen vele stemmers van de BSP naar de KBP over. Om verloren stemmen te recupereren kreeg de KBP regeringsvrijheid en nam de BSP ook veel thema's over van de KBP → vb: fel anti-Léopoldisme

- De Slogans wijzen erop dat ze lotsverbetering wilden en gaan het gezin als de bouwsteen van de maatschappij zien.

3: **De politieke krachtmeting tussen vernieuwers en behoudsgezinden – De Liberalen** : De Liberale Partij beschuldigde de Katholieken er van collaborateurs te beschermen en Justitia te ondermijnen. Tijdens WOII waren namelijk ongeveer 50% van de zetelende bestuurders/ burgemeesters katholieken en mochten blijven (vb.: Burgemeester Antwerpen..zou Bartje dat ook doen? :o) De Rechtse zijde wilt hierom natuurlijk dus zacht zijn voor collaborateurs en links zou graag deze hun burgerrechten afnemen waardoor deze uiteraard niet meer zouden kunnen stemmen en de Katholieke Partij stemmen zou verliezen.

4

5

4: **De Naoorlogse zuiveringen of 'repressie'** – Er bestonden **3 vormen van repressie** : Volksrepressie, Gerechtelijke repressie en epuratie

- Volksrepressie → het volk dat het recht in eigen handen neemt, plegen geweld tegen de collaborateurs en hun families, hun bezittingen worden vernield/gestolen/..., ze worden opgesloten,.... Het meest voorkomend is dat ze werden vernederd en gemolesteerd.

FOTO: Vrouwen die een affaire hadden met de bezetter werden kaal geschoren en door de straten geparadeerd '

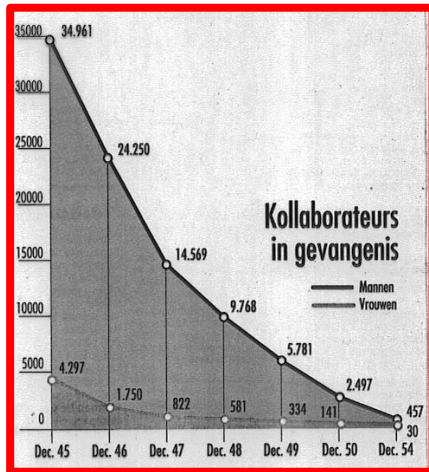
5 & 6: **De naoorlogse zuiveringen of 'repressie'** – Gerechtelijke repressie = veroordeling door krijgsraden en militaire gerechtshoven zodat het efficiënt zou verlopen. 53.000 mensen kregen een veroordeling en sommige zelfs de doodstraf. Door **Wet Lejeune** (strafvermindering) schoot van de 34.961 gevangenen na 5 jaar nog maar iets meer dan 2000 over.

FOTO 5 : Executie in de rug bij vier Rexisten te Charleroi, in de rug schieten was een symbool van verraad.

FOTO 6 : Grafiek die de vroeger vrijgelaten collaborateurs weergeeft

(!) derde soort repressie = **EPURATIE** → Dit waren burgerlijke sancties voor collaborateurs die soms gewoon lid waren van het VNV of REX. Hierbij verloren de veroordeelden hun burgerrechten

waardoor ze niet meer konden stemmen, bepaalde beroepen uitoefenen,... Werd door links ook misbruikt om zo stem af te nemen van haar tegenstanders.

6

7

6: **naoorlogse zuiveringen of 'repressie'** – een grafiek van het aantal collaborateurs in de gevangenis. Het overgrote deel is via strafvermindingsprocedures op vrije voeten. Er was sprake van een zeer breed clementiebeleid. (zie 5)

7: **De Koningskwestie – volksraadpleging 1950** – De aanleiding was het feit dat **Leopold III** in het bezette land bleef tijdens WOII tegen de wil van zijn regering in. Leopold was van mening dat België neutraal moest blijven en zich niet moest aansluiten bij de geallieerden waardoor het evengoed compromissen kon afsluiten met de Duitsers. Er werd een volksraadpleging gehouden om te stemmen voor of tegen de koning. Voorstanders van Leopold kon men vinden bij de Katholieken (Rechts) en de tegenstanders waren de BSP en KPB (Links). In België was er over het algemeen 57% voor de terugkeer van de koning, in Katholiek-Vlaanderen 72% en dit stond helemaal haaks op de enorme tegenstand in Links Wallonië en Brussel. Het kan een vertekend beeld geven waarbij de stemming een communautair karakter krijgt qua verschillen, men denkt dat dit Vlaanderen VS Wallonië is maar het is eerder Rechts VS Links. In Wallonië was er namelijk al een oude industriële as en was het socialisme hier al heel vroeg actief, het verzet was hier ook het sterkst tijdens de oorlog waardoor men eerder anti-Leopold werd. Door de meerderheid zal Leopold dus kunnen terugkeren naar België.

De CVP had twee feiten aangetoond, dat België voor de terugkeer was maar had ook de poten van onder zijn troon gezaagd door aan te tonen dat Leopold niet langer het symbool was van eenheid en samenhang. In Walen zullen door de terugkeer van Leopold tegenstanders op straat komen en uiteindelijk zal er compromis moeten worden gesloten. Leopold III deed troonsafstand voor zijn zoon Boudewijn in 1950.

HOOFDSTUK 12: BELGIË NA 1950 – TUSSEN BREUK EN COMPROMIS

Boek

- **P. 266:** Grafiek

Beide grafieken tonen aan hoe het proces van de ontkerkelijking na de tweede wereldoorlog in een stroomversnelling raakte. Beide grafieken geven in procenten de frequenties weer van wekelijkse mispraktijken (grafiek 1) en overgangsrituelen (grafiek 2) van de jaren 1960 tot 1990 met betrekking tot inwoners van 5- 69 jaar. Op de eerste grafiek is een onmiskenbare daling van het aantal wekelijkse mispraktijken te lezen in alle regio's (België, Brussel, Vlaanderen en Wallonië). De tweede grafiek toont hoe de overgangsrituelen (vb: huwelijk, doop,...) meer weerstand vertoonden tegen de daling maar vanaf 1998 gaat de curve ook in alle regio's sterk naar beneden.

- **P. 267** (beide)

Op de eerste kaart is te zien Hoeveel procent van het aantal opgenomen patiënten in de ziekenhuizen over heel België is ingeschreven in een christelijk ziekenfonds in het jaar 1996. De tweede kaart toont hoeveel procent van het aantal leerlingen secundair onderwijs over heel België is ingeschreven in het vrij gesubsidieerd onderwijs (=overwegend het katholieke scholennet). Van beide kaarten valt op te merken dat de katholieke mutualiteit en onderwijs veel sterker staat in Vlaanderen dan in Wallonië. Daarnaast is (op de één of andere manier) duidelijk af te leiden dat Machelen een marginaal gat is in the middle of nowhere. Deze kaarten wijzen op het feit dat, ondanks de ideologische verzwakking van het katholieke geloof in België de gevolgen van de verzuiling (=de uitbouw van levensbeschouwelijk georiënteerde organisaties die op diverse terreinen, zoals onderwijs en mutualiteit, het sociale leven van de burgers omkaderen) nog vrij sterk staan. Een belangrijke reden voor dit succes is het feit dat men, de trend van ontkerkelijking volgend, is afgestapt van een strikt katholieke identiteit naar een algemeen christelijke positie. Met ook een afbrokkeling van deze christelijke identiek staat de katholieke zuil vandaag voor een grote uitdaging.

- **P. 268**

De affiche spreekt de vrijzinnigen aan attent te zijn en vraagt hen zich aan te sluiten bij het humanistisch verbond wat tegengewicht moest geven voor de katholieke zuil. Deze had alsmaar meer naar een christelijke identiteit gestreefd eerder dan een katholieke. Hierdoor had deze de ontkerkelijking met glans overleefd en stond ze na de oorlog sterk in de schoenen. Dit stond hen toe nog een stevige greep te houden op de politiek. De vrijzinnige zuil stonden echter zwakker omdat ze verdeeld was over de liberalen en de socialisten. Gescheiden door hun

sociaaleconomische opvattingen hadden zij geen gemeenschappelijke kern zoals de katholieken. Door dit hiaat werd in 1951 (onder bezieling van o.a. de vrijmetselarij) het humanistisch verbond opgericht. Deze ijvert sindsdien voor de erkenning en de financiering van de niet-confessionele gemeenschap (vb: oprichting niet confessionele zedenleer in de scholen).

- **P. 270**

De ideologische controle op onderwijs zal één van de belangrijkste strijdpunten tussen de verschillende zuilen (voornamelijk katholiek en vrijzinnig) blijken. In de 19de eeuw botsten de verschillende ideologieën om in het begin van de 20ste eeuw een korte adempauze in te lassen. Na de tweede wereldoorlog barste de scholenstrijd echter opnieuw in alle hevigheid los. Terwijl de katholieken zich verenigden in 1 zuil bleven de vrijzinnigen last ondervinden van de verdeeldheid in eigen rangen. De eerste mogelijkheid voor de vrijzinnigen kwam in 1954 toen de cvp de verkiezingen verloor en een liberaal-socialistische regering aan de macht kwam. Één verkiezing later in 1958 kwam de cvp echter opnieuw opzetten en kwam er een christendemocraten en liberale regering. Deze sloot in dat jaar het schoolpact (20 november 1958). Hierdoor kreeg het vrijzinnige en katholieke onderwijs de kans een evenwaardig scholennet uit te bouwen waardoor de vrede tussen de twee zuilen was ingezet. Dit is weergegeven op de affiche waar een priester en een vrijzinnige (herkenbaar aan de passer en liniaal wat vrijmetelarijssymbolen zijn) elkaar de hand schudden over een muur die ze samen hebben neergehaald. Op de achtergrond staan kinderen van beide scholennetten te zwaaien met de Belgische vlag wat verwijst naar de eenheid die het gevolg is van het pact. De Auteur was voorzichtig genoeg om voorlopig nog een vraagteken te plaatsen achter de fragiele vrede.

- **P. 271**

Na het scholenpact (evenwaardig vrijzinnig en katholiek onderwijs) en het cultuurpact (evenwaardige vertegenwoordiging van alle levensbeschouwingen en filosofische minderheden in diverse culturele centra) was een verdere pacificatie van de levensbeschouwelijke breuklijn ingezet. Hierdoor werd de nadruk van de partijen minder gelegd op de levensbeschouwelijke thema's. Met uitzondering van enkele opflakkingen waarbij levensbeschouwing opnieuw aandacht kreeg (vb: abortuswetgeving, euthanasie,...) was de levensbeschouwelijke strijd gestreden. Dit gaf partijen nu de mogelijkheid kiezers te werven die er een andere levensbeschouwing op nahielden. Deze affiche is hiervan een voorbeeld: tijdens de verkiezingen van 1961 waren de thema's gevestigd op wetgeving eerder dan levensbeschouwing. De liberalen vissen hier in het katholieke kiezerskorps. "In eer en geweten... ook u kunt liberaal stemmen" Op de achtergrond zien we het einde van een zondagsmis waarbij de katholieken de kerk uitstromen. Redenering is dat door het wegvallen van de levensbeschouwelijke tegenstelling ook zij nu evengoed liberaal kunnen stemmen.

- **P. 274**

Vanaf de jaren 60 rolde enkele diepgaande emancipatiegolven door het land. Door de verdere democratisering, beter onderwijs en de opkomst van de verzorgingsstaat was er een enorme materiële welvaart ontstaan. De opkomst van de televisie bood vervolgens voor alle gezinnen in België een blik op de wereld en, daarmee samenhangend, thema's die voorbij huis en haard gingen. Dit vormde een perfect klimaat voor nieuwe maatschappelijke thema's. Op deze manier kregen onderwerpen als milieuproblematiek, derdewereldproblemen, consumptie,... voor het eerst een kans bij het grote publiek. Oorspronkelijk ingebed in de verkiezings- en beleidsprogramma's van de traditionele partijen werden de sociale bewegingen achter deze thema's alsmat onafhankelijker (vb: opkomst van de groene beweging). Één van de nieuwe thema's was de emancipatie van de vrouw. Na de tweede wereldoorlog werkten steeds meer vrouwen buitenshuis, daarnaast was in 1948 het vrouwenstemrecht ingevoerd wat ook de politiek openstelde voor vrouwen. Dit betekende echter nog niet meteen de gelijkheid tussen man en vrouw. De streefdoelen van deze (tweede) feministische golf waren gelijk loon voor gelijk werk, kinderopvang en schaarde zich achter het motto "baas in eigen buik". Het feminisme bestendigde zich langzaam in eigen sociale bewegingen. Een voorbeeld waren de dolle mina's waarvan de afbeelding een affiche (1970) is. Deze beweging speelde een voortrekkersrol in het jonge feminisme. Op de affiche is te zien hoe een vrouw, met haar positie in navolging van het vrijheidsbeeld, klaarstaat met een hamer de vaat aan diggelen te slaan. De vrouw als een wezen vastgeketend aan het huishouden moest grondig worden herzien.

- **P. 275**

Op deze affiche uit 1978 speelt men in op de angst, en afschuw, die abortus nog bij velen opwekte. Het idee dat een kinderloos dorp zou kunnen ontstaan is hier de boodschap van de tegenstanders van abortus. Nochtans was de tegenstand tegen abortus niet zo vanzelfsprekend als men zou denken. Clandestiene abortussen waren niet zeldzaam en de vervolging voor dergelijke praktijken was meestal relatief licht. Vanaf de jaren 70 werd abortus meer en meer een politieke kwestie en op het eind van de jaren 80 kreeg abortus een vaste plaats in de gesprekken van het parlement. In 1990 volgde een depenalisering voor abortus onder bepaalde voorwaarden. Voor een echte abortuswet moest men eerst nog de koning passeren. Toentertijd greep koning Boudewijn terug op 'gewetensbezwaar' om de wet niet te hoeven ondertekenen. Onder de regering Martens werd Boudewijn enkele dagen in 'de onmogelijkheid tot regeren' geplaatst waarna de wet kon worden ondertekend door de ministers, inclusief die van de CVP.

- **P. 278**

In 1960 verkeerde het land in een economische malaise door slechte staatsfinanciën en het plotse verlies van Congo. Hierop reageerde de katholiek-liberale regering Eyskens met de eenheidswet

wat een verhoging van de belastingen en strenge bezuinigingen inhield. Vanuit de vakbonden kwam echter hevig protest. Vooral de socialistische vakbond in Wallonië zorgde voor veel oproer. Bij een botsing met de Rijkswacht vielen vier doden. Twee maanden na de bekrachtiging van de eenheidswet viel de regering Eyskens. Tijdens de daaropvolgende kiescampagne lagen de protesten en de gevolgen ervan nog vers in het geheugen. Op de affiche van de PSC (Waalse katholieke partij) verwijst men opnieuw naar de protesten met daarbij de belofte aan hun kiezers dat zij niet zullen buigen voor dergelijke protesten. Daarmee maakten ze een stevige vuist tegen de vakbonden.

- **P. 279**

In de naoorlogse periode omarmde België, samen met het merendeel van Europa, het zogenaamde fordisme. Genoemd naar Henry Ford van de gelijknamige autofabriek staat hierbij een rationalisering van het productieproces centraal (zie de lopende band), daarnaast mikt een fordianse economie ook op de massaproductie en de uitbouw van een massamarkt. Hierbij speelde de overheid een alsmar actiever rol als werkgever en bemiddelaar in economische zaken. Elke tegenslag werd voortaan gecompenseerd door de overheid. Hierdoor kon de politiek alsmar meer druk zetten op de economie. De gevolgen van een dergelijk beleid waren niet altijd voordelig. Een groeiende overheidsschuld en inflatie zorgen ervoor dat de afbouw van onrendabele sectoren niet te vermijden was. Een van deze sectoren waren de koolmijnen. De geleidelijke sluiting van deze mijnen ging niet zonder slag of stoot. Zo vielen bij de sluiting van de mijn van Zwartberg in Limburg (1966) doden. Op de foto is hiervan het bewijs te zien. Collega's van de mijnwerker Jean Latos dragen zijn kist op 3 februari 1966 nadat hij was gestorven bij rellen.

- **P. 281** (beide)

Deze verkiezingsaffiches van het Vlaams blok en Agalev tonen de verschillende visies van de partijen op de crisis die ontstond na 1973. Directe aanleiding van de recessie was een oliecrisis onder wanbeleid van de opec. Voor de crisis had de Belgische economie, door haar eigen succes, nood aan vele gastarbeiders. Met de crisis verzesvoudigde echter de werkloosheid. De aanwezigheid van de overgeblevenen allochtone werknemers zorgde vervolgens voor sterke spanningen. Het Vlaams blok speelde gretig in op deze spanning en maakte dit onderwerp tot het speerpunt van hun beleid. In 1979 trokken zij bvb naar de verkiezing onder de slogan '500.000 werklozen, waarom dan gastarbeiders?'. Ook de affiche speelt in op dit thema. Terzelfdertijd reageerde aan de andere kant van het politieke spectrum ook links op de crisis van de fordianse economie. Agalev en groen (tweede affiche) zagen in het fordianisme een bedreiging voor het milieu en het welzijn van de werknemers. Daarnaast zetten zij ook vraagtekens bij de alsmar toenemende welvaart en de armoede in de derde wereld.

- **P. 282**

Aanvankelijk reageerden de regeringen met een Keynesiaanse aanpak: de overheid probeerde zoveel mogelijk geld in de economie te pompen door zelf investeringen te doen en door de overheid gefinancierde arbeidsplaatsen te creëren. Op deze manier zou men de economie stimuleren en de werkloosheid doen dalen. De aanpak werkte echter niet langer doordat grote multinationals verkasten naar lageloonlanden. De crisis bleef aanhouden en als reactie op de falende aanpak van de overheid kwam men met een tegengesteld alternatief op de proppen. Dit was het neoliberalisme van de jaren 80. Dit was compleet anders dan een keynesiaanse staat. Het neoliberalisme, waarvan in België vooral Verhofstadt de bezieler was, zette alles in op een afbouw van de staatsinterventie in de economie, een strikt budgettaire politiek met begroting in evenwicht en schuldafbouw. De affiche van de pvv uit 1981 vat deze visie kort samen in de slogan "minder centen voor de staat, meer centen voor u." De staat moest volgens de pvv eenvoudigweg van het economische schouwspel verdwijnen.

- **P. 285**

Na de tweede wereldoorlog hadden de Vlaamse bewegingen enkele jaren afgedaan op politiek vlak als collaborators en 'smerige partijen'. Vanaf de jaren 60 kwamen echter enkele sociale en economische evoluties op de proppen die ervoor zorgden dat de tegenstellingen op gebied van taal opnieuw hevig zouden opflakkeren. Het economische zwaartepunt verschoof in de eerste plaats naar Vlaanderen. De Waalse industrie stortte ineen. Daarnaast ontstond bij deze generatie ook een Vlaamse elite ten gevolgen van de vernederlandsing van de universiteiten in de jaren 30. Deze elite verdedigde voortaan hun eigen belangen wat duidelijk naar voor komt in de oprichting van de Volksunie. Deze partij was de erfgenaam van het VNV en stelde zich af van de traditionele partijen. Op de affiche is duidelijk te zien hoe ze de partijen van de klassieke tripartite elk een eigen verwijt maken met betrekking tot verkiezingsbeloften en beleid. De liberalen beloven minder belastingen maar knippen vervolgend de arbeiders fijn, de sossen beloven een rustig beleid maar gaan vervolgens over tot staking en de tsjeven doen teveel toegevingen aan hun Waalse tegenhangers in het parlement.

- **P. 286**

De Waalse beweging stond na de oorlog iets sterker in de schoenen dan de Vlaamse beweging doordat zij geen zaken hadden met de collaboratie. Terwijl de Vlaamse kant eerder rechtsgezind was bleek de Waalse overwegend links. Deze Waalse beweging ontstond als reactie op de taalwetten. Het economisch sterker worden van Vlaanderen zorgde voor de opflakking van beide bewegingen die tegenover elkaar stonden. Ook binnen de partijen was dit meer en meer voelbaar. Dit is duidelijk te zien op de affiche van de CVP uit 1968 waar men spreekt over de 'Vlaamse CVP'. Hoewel de cvp altijd een goede partner was gebleven van haar Waalse

tegenhanger de PSC zou het door deze tegenstellingen na 1968 tot een splitsing komen tussen deze partijen.

- **P. 288**

De spotprent verscheen eind jaren 70 in de standaard. De taalproblemen stonden sterker dan ooit op de politieke agenda. Vooral Brussel was een sterk twistpunt. Op de spotprent is te zien hoe de kopstukken van de Waalse katholieken en Socialisten de hand boven het hoofd houden van de nieuwe Waalse taalbewegingen (het FDF en de RW). De standaard was toen erg Vlaamsgezind en stelt de Waalse taalbewegingen voor als ondergravers van de macht van de traditionele Waalse partijen.

- **P. 290**

De taalproblematiek bleef doorheen de jaren 60 aanslepen met als gevolg dat zowel de Vlaamse en de Waalse beweging druk op de politiek probeerden uit te oefenen. De Vlaamse beweging organiseerde zich in een Vlaams actiecomité voor Brussel en de taalgrens. Deze organiseerde de befaamde marsen op Brussel wat op veel volk kon rekenen en steun van de Vlaamse opinie. Men eiste een taalregeling voor Brussel, een vaststelling van de taalgrens en het afschaffen van de taaltellingen. Zoals duidelijk op de foto konden de marsen op Brussel konen van Waalse kant ook rekenen op sterke tegenbetogingen. De slogans "keer terug naar uw dorp" verraden de Waalse mentaliteit richten Vlaanderen als een achtergesteld boerenfolk dat niet thuishoort in een metropool als Brussel. Een kritiek die in deze periode zeker niet terecht was voor de meeste gebieden in Vlaanderen (behalve misschien Machelen). Dergelijke agitatie leidden in 1962-1963 uiteindelijk tot de taalwetten die een compromis zochten in Belgische stijl.

- **P. 296**

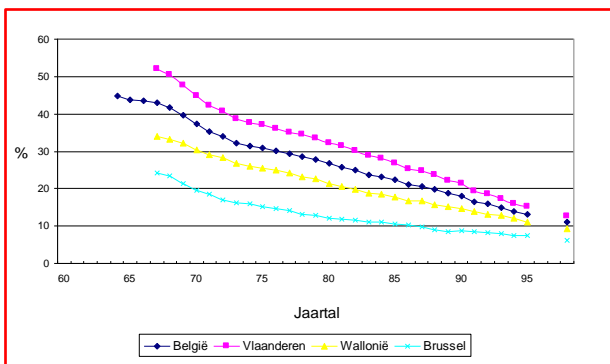
België is sinds lang actief als lid van de NAVO en in navolging van de NAVO verdedigingsstrategie besloot men in 1979 om nieuw atoomwapens op Belgisch grondgebied te plaatsen. Het plaatselijke verzet bij de bevolking bleek echter groot wat uitliep op een brede en heterogene protestbeweging. In 1981 mobiliseerde men zich in een protestmars van een kwart miljoen betogers (foto), in 1983 slaagde men er in om met 400.000 demonstranten de grootste protestbeweging ooit in de Belgische geschiedenis te vormen. Het verhinderen van de plaatsing van kernraketten kwam er niet en op 1985 werden de wapens geplaatst op Belgisch grondgebied waar ze tot vandaag nog altijd staan. De kritiek tegen de kernraketten was echter ingezet en België tekende in 1988 als eerste NAVO-lid verzet aan tegen de modernisering van de kernwapens op haar grondgebied. Toen de regering van de toenmalige bondsrepubliek België hierin steunde bleef de modernisering uit tot het voorstel werd weggewerkt.

- **P. 299**

Op de foto is te zien hoe Guy Verhofstadt in 2004 een bloemenkrans op een massagraf legt ter herdenking van de Rwandese genocide in 1994. Na het einde van de koude oorlog kreeg België, samen met de rest van de West-Europese landen de kans opnieuw een eigen koers te varen los van het kapitalisme/communisme discours van die tijd. Net zoals de meeste landen schreef België zich in achter het beleid van de VN wat ertoe leidde dat een deelname aan de VN-vredesmissies nodig was. Een van deze vredesmissies, die in Rwanda, zou voor België echter een blijvend, bittere nasmaak opleveren. Tijdens de eerste dagen van de genocide werden 10 Belgische blauwhelmen vermoord door de Rwandese rebellen wat ertoe leidde dat men de vredestroepen terug trok. Hierna hadden de genocidelegers vrij spel wat ertoe zou leiden dat men 1 miljoen mensen zou ombrengen. De gevolgen voor Rwanda en aanleunden Congo (door de vluchtelingenstroom) destabilliseerden de regio wat tot vandaag nog merkbaar is. Dit leidde tot een veroordeling richting België en de VN tijdens hun rol in het conflict. Eerder, in 2000, had Verhofstadt al in naam van België excuses aangeboden aan Rwanda voor de rol in het escaleren van dit conflict.

Slides

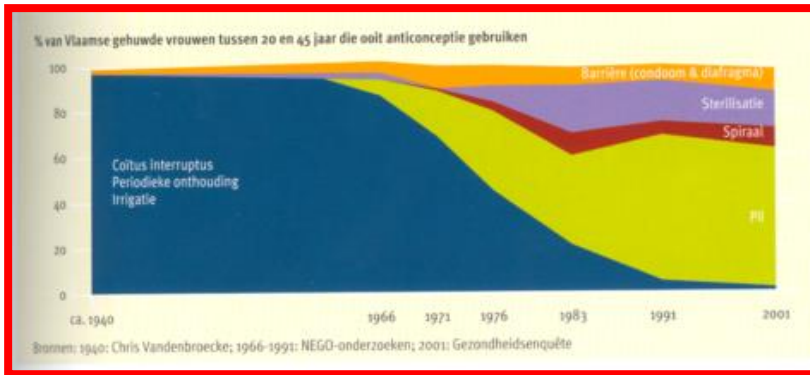
12.1 DE LEVENSBESCHOUWELIJKE BREUKLIJN

1: **Ontkerkelijkheid en verzuiling – De mispraktijken gingen steeds meer afnemen**, vele werden wel nog gedoopt en kerkelijk begraven en trouwden zelfs nog voor de kerk maar toch werd de kloof steeds groter tussen het sociale aspect van het christendom en het werkelijk beleven in de parochie. De samenleving ging steeds meer individualiseren waardoor in de jaren '60 nog eens een versnelling ontstond door het recht op individualisme. Bij het tweede Vaticaanse concilie in de jaren '60 ging Johannes XXIII moderniseren waarbij het Latijn werd vervangen door de volkstaal, de liturgie werd afgeschaft waardoor de mystiek verdween. Was het loslaten van de mystiek zo slecht?

Er was ook ontkerkelijking aan de katholieke kant waarbij er een leegloop op gang kwam: minder roepingen, meer uitredingen,... De Sociaal-Culturele Katholicisme zal dus afzwakken MAAR de CVP bleef stand houden en was niet weg te krijgen.

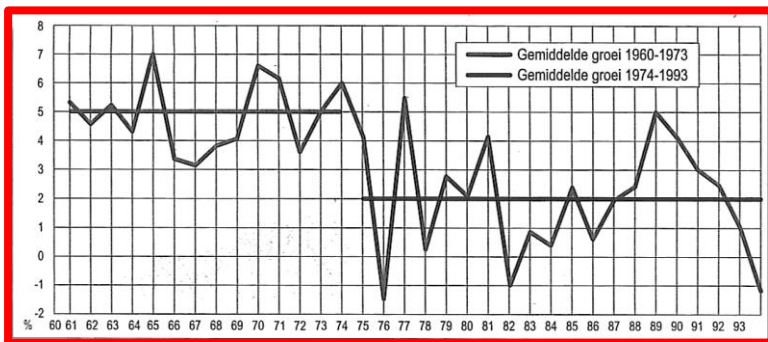
2: De emancipatiegolf van de jaren '60 – Tweede Feministische Golf –

3

3: Met de emancipatiegolven kregen alternatieve anticonceptiemiddelen de kans zich te ontwikkelen en door de ontkerkelijking kregen deze middelen ook een kans bij de consument. Middelen als het spiraaltje, sterilisatie en vooral de pil kregen de bovenhand op het traditionele middel: coitus interruptus.

12.2 DE SOCIAALECONOMISCHE BREUKLIJN

1

2

1: Conjuncturele ontwikkeling -

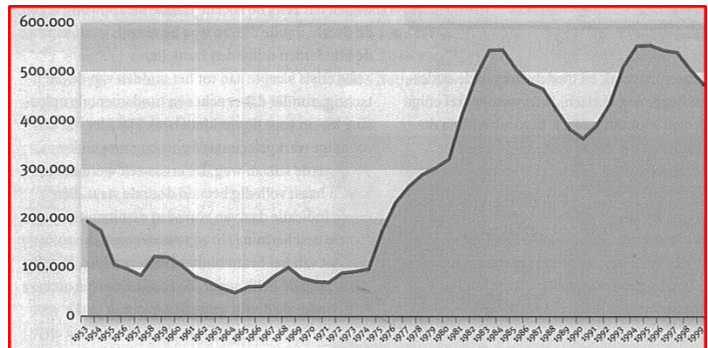
2: 1961-1973: uitbouw van een keynesiaanse staat in een tijd van economische groei – Het fordisme kreeg een plaats in de toegepaste economie naast de theorie van Keynes. Dit model steunt op drie pijlers: 1) Het productieproces wordt opgedeeld in kleine stukken (=lopende band) 2) steunt op

massaproductie van gestandaardiseerde goederen en de uitbouw van een massamarkt en 3) lonen stegen voortaan uit boven het minimumleeftoon.

De gevolgen hiervan is dat bepaalde producten, zoals o.a. de auto voortaan voor een breder publiek toegankelijk werden. Massaproductie maakte producten goedkoper en de hogere lonen stonden toe dat ook gewone arbeiders voortaan de duurdere producten konden kopen. De overvolle snelwegen zijn hiervan een duidelijk gevolg.

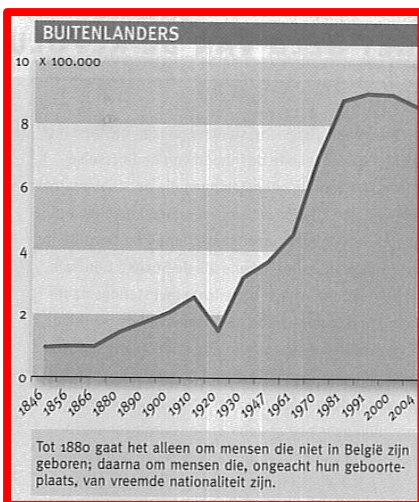
3

4

3: 1961-1973: uitbouw van een keynesiaanse staat in een tijd van economische groei – Op de economie keynesiaansgewijs aan te zwingelen investeerde de overheid in jobcreatie en staatsprojecten. Hiervoor kwam ze o.a. op de proppen met een actief beleid waarbij men gastarbeiders aantrok om in België te komen werken. Wanneer de economie later echter weer in het slop raakt zouden deze gastarbeiders het mikpunt worden van de campagnes van extreemrechts zoals het Vlaams blok.

4: 1973-95 : Crisispolitiek –

5

6

5: 1973-95 : Crisispolitiek –

6: 1973-95 : Crispolitiek – In 1973 barstte een nieuwe opstoot in de economische crisis op met de oliecrisis in de OPEC-landen. Net voor deze periode had de overheid een actie immigratiebeleid gevoerd om op keynesiaanse wijze de economie aan te zwengelen. Door de nieuwe crisis steeg de werkloosheid opnieuw waardoor ontevredenheid uitbrak waarvan de gastarbeiders het slachtoffer werden. Extreemrechte partijen zoals het Vlaams blok ging naar de verkiezingen met de slogan 500.000 werklozen, waarom dan gastarbeiders.

7. 1973-95: crispolitiek -

Na de examens, even goede vrienden...

Bruno is love, Bruno is life!!